

QAID

Din təlimləri silsiləsindən







QAiD</u>



Iman 2013





GIRIŞ

Dinimizin əsasları bir sıra etiqadlardan (tövhid, ədl (ədalət), nübuvvət (peyğəmbərlik), imamət və məad) ibarətdir ki, onlar dinin əsasını və dayaqlarını təşkil edirlər. Həmişə insanlar arasında cürbəcür əqidələr mövcud olmuşdur və indi də vardır. Başqa sözlə desək, hərəsi bir əqidənin sahibidir. Ona görə də hamıya zəruridir ki, öz əqidəsinin əsaslarını dəlil və sübutla tanısın. Bununla da qərəzli və zəhərli təbliğatın müqabilində öz əqidəsini müdafiə edə bilsin, səbr və dözüm nümayiş etdirsin, nəticə etibarilə hər gün bir tərəfə çəkilməsin.

Söylədik ki, hər bir şəxs gərək öz əqidəsinin əsaslarını dəlil və sübutlar üzərində qurmalıdır, ancaq bu o demək deyildir ki, o, illər uzunu dini elmlərin təhsili ilə məşğul olmalı, fəlsəfi kitablar oxumalıdır. O, sadəcə olaraq öz əqidəsinin əsas prinsiplərini sadə, aydın və möhkəm dəlillərlə əsaslandıra bilərsə, bu qədər kifayət edər. Belə bir məşhur misal vardır:

İp əyirməklə məşğul olan qoca bir qarıdan soruşurlar:

- Tanrının varlığını sübut etmək üçün hansı dəlilin var?

Həmin qadın dərhal toxucu dəzgahından əlini çəkir və dəzgahın çarxı dayanır. O belə deyir:

- Bu kiçiklikdə bir çarx onu fırladan olmasa dayanır. Necə ola bilər ki, bu böyüklükdə dünya, onun bütün ulduzlu göyləri, günəşi və yer kürəsi ilə birlikdə heç bir fırladanı olmadan, heç bir hərəkət verəni olmadan fırlanmaqdadır və öz hərəkət və seyrini davam edir!?

İnsan öz dini əqidəsinin əsaslarını tutarlı dəlil və sübutlarla öyrəndikdən sonra, dinin şaxələri sahəsində — məsələn, namaz, oruc, həcc və başqa əməllərdə ilahi hökmlər sahəsində mütəxəssis olan müctehidlərə müraciət edib onlara təqlid edə bilər. Necə ki, bir şəxs xəstə olduqda həkimə, ev tikmək istədikdə mühəndisə və ya memara müraciət edir. Əgər şəxs özü dini ehkamlar sahəsində mütəxəssis - yəni, müctehid deyilsə, gərək səlahiyyətli müctehidə müraciət etsin, onun fikrini və təyin etdiyi yolu öz əməli fəaliyyətində örnək tutsun.

TÖVHİD

TANRININ VARLIĞINA İNAM FİTRƏTİMİZDƏDİR

İnsanın uşaqlıq dövrü başa çatdıqda, yaxşılıqları və pislikləri ayırd etmək həddinə yetişdikdə öz vicdanına üz tutur və bununla da aşağıdakı cəhətləri özü üçün müəyyənləşdirir: o, doğru danışmağı, ədalət və insaflı olmağı, insanpərvərliyi, insanlara xidmət göstərməyi və başqa bu kimi bəyənilmiş sifətləri xoşlayır, yəni bu sifətlərin yaxşı simasını dərk edir.

Belə şeyləri ilkin mərhələdə dərk etmək üçün dərs və kitab oxumağa və öyrənməyə heç bir ehtiyac yoxdur. Bir nəfər ondan soruşsa ki: "Hansı dəlilə görə düzgün danışmağın yaxşı iş olduğunu başa düşdün?", - cavabında belə deyər:

"Bunu dəlil və sübutla öyrənməmişəm. Bunun yaxşı bir iş olması duyğusu mənim vicdan və fitrətimə nüfuz etmisdir".

Tanrı varlığına inam və etiqad (dünyanı və bütün mövcudatı yaradanın varlığına inam) da bəşərin bu sayaq fitrətindən doğan bir haldır. İnsanda belə bir əqidənin yaranması üçün müəllim, məktəb və kitaba ehtiyac yoxdur. O, yalnız öz vicdan və fitrətinə müraciət etməklə belə bir məsələni dərk edir və anlayır ki, varlıq dünyasının qüdrətli və bilən yaradıcısı vardır.

Bu baxımdan, bəşərin keçmiş tarixinə müraciət etsək, görərik ki, bütün keçmiş dövrlərdə, hətta bəşər yarımvəhşi halda yaşadığı zamanlarda, mədəniyyət və təlimlə məşğul olmadığı dövrdə belə Allaha etiqad və inam duyğusu olmuşdur. Əlbəttə, bəzən Tanrını tanımaqda və müəyyənləşdirməkdə səhvlərə yol vermişlər. Məsələn, günəş və bəzi ulduzları, yer cisimlərini dünyanın və özlərinin tanrısı güman etmişlər, lakin Tanrı və yaradana olan etiqadın əsasını duymuşlar.

Tanrıya etiqad və inamın fitri olması bəlli olduqdan sonra aşağıdakı cəhəti qeyd etmək lazım gəlir.

Fitri şeylər bəzən xüsusi səbəblər və amillərin təsiri ilə unudulur. Qalın parça işıqlı lampanın üzərini örtüb onun işığının yayılmasına mane olduğu kimi, Allahı tanımaq fitrəti də bəzən elmi, bəzən də həvəslərin və şəhvani amillərin təsiri ilə qalın qəflət pərdəsi altında gizlənir. Bu isə insanı Allahdan elə şəkildə xəbərsiz edir ki, sanki onun fitrətində və canında Allahı tanımaq əqidəsi yoxdur. Ancaq bu pərdələr götürüldükdən sonra adam öz-özünə diqqət yetirir və onun varlığını duyur.

Günah və şəhvətpərəstlik üzündən Allahı tanımağın əsl fitrətindən qafil olan insanlar təyyarədə, avtomobildə və ya hər hansı bir şəraitdə müəyyən həyat təhlükəsi ilə qarşılaşarkən nicat yolu olmadığını hiss edən kimi və əlləri bir yana yetişməyincə, hamı birlikdə və həmrəyliklə Allaha üz tuturlar, ondan yardım istəyirlər. Yəni belə bir məqamda onların fitrətində olan Allah axtarışı, Allahı tanımaq istəyi və Tanrıya pərəstiş duyumu açıq-aydın təzahür edir.

Altıncı mə'sum imam Həzrət Sadiq (ə) bu incə məsələyə işarə etmişdir:

Bir nəfər o Həzrətdən xahiş etdi ki, ona Tanrı və yaradanı tanımaq üçün yol göstərsin, Tanrının varlığını sübut etmək üçün dəlil göstərsin. Həzrət onun cavabında buyurdu:

- Heç gəmiyə minmisənmi?

O səxs cavab verdi:

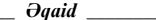
- Bəli.
- Olubmu ki, sizin gəmi sınıb, sizi nicat etmək üçün başqa bir gəmi də olmayıb, özün də nicat üçün üzə bilməyibsən (yəni sənin əlin bir zahiri vasitəyə yetişməyib)?
 - Bəli, olub.
- Sənin ümidin hər yerdən və hər şeydən kəsilən məqamda qəlbinin dərinliklərində elə bir ümid qaynağı olubmu ki, sənə nicat verə bilsin və təhlükəni sovuşdursun?
- Bəli, olub. Özlüyümdə belə bir hiss olub və belə bir qüdrətin varlığına ümid etmişəm ki, o, məni ölüm təhlükəsindən qurtara bilər.

İmam Sadiq (ə) buyurdu:

- Sənin qəlbində müraciət etdiyin həmin qüdrət Tanrıdır.

İnsanın aciz və həssas məqamlarda istər-istəməz üz tutub müraciət etdiyi kəs Tanrıdır.

Təkəbbür, özünübəyənmə, adamlara və başqa zahiri vasitələrə etimad pərdələri aradan qalxdıqdan sonra insanın yardım və nicat üçün üz tutduğu böyük qüdrət Tanrıdır.



Tanrı - dünyanı yaradan, ehtiyacları ödəyən və yolda qalanlara nicat verən qüdrətdir. Bəşərin əzəli və əbədi pənahı, ümid və təsəlli qaynağı, haqq və həqiqət yoluna yönəldən böyük və ulu Tanrıdır.

MÜŞAHİDƏ ETDİKLƏRİMİZ TANRININ VARLIĞINA DƏLİLDİR

Əgər saat, tikiş maşını, soyuducu, motor, avtomobil, təyyarə və bu kimi qurğuları nəzərdən keçirsək, onların hər birində özünəməxsus bir nizam və qaydanın olduğunu müşahidə edərik. Ehtimal edə bilərsinizmi ki, bu dəqiq və nizamlı qurğular alim və mütəxəssislər dəxalət etmədən öz-özünə meydana gəlmiş olsunlar?

Təyyarə motorunun heyrətləndirici qüdrət və nizama malik olması əqli baxımdan öz-özünə mümkün deyildir və bu həqiqəti siz qəbul edirsiniz. Bəs bütün dünya varlığını əhatə edən bu heyrətləndirici nizam və onun hər bir guşəsində avtomobil və təyyarə motorunun nizamından min dəfələrlə daha artıq nizam və ardıcıllıq olan gerçəkliklər haradan əmələ gəlmişdir?

Dünyanın varlıq aləmində müşahidə edilən əsrarəngiz nizam və qanun-qayda mütəfəkkirləri də öz sirli təbiəti ilə heyrətə salmışdır. Bu nizam haradan yaranmışdır?

Bir qədər ağıl, düşüncə və fikir işlətməklə insan dərrakəsi belə hökm verir ki, bilən, qüdrətli və hikmətli bir yaradan bu dünyanın nizamını, bu qədər əsrarəngiz mövcudatı yaratmış və əmələ gətirmişdir.

Varlıq aləmində olan nizamı anlamaq üçün təkcə insanın bədən üzvlərindən birinin, məsələn gözün fəaliyyətini nəzərdən keçirin.

Göz adlanan bu kiçik üzv o qədər dəqiq və sirlidir ki, mütəxəssis həkimlər onu tanımaq üçün ömürlərini sərf etsələr də, yenə də onun bütün sirlərini tanımaqda aciz qalmışlar.

Elə bir ağıllı adam tapılarmı ki, göz kimi bir üzvün bu qədər dəqiq və nizama və heyrətləndirici xüsusiyyətə malik olmasını öz-özünə və səbəbsiz bir hadisə kimi qəbul etsin?! Belə bir ehtimal mümkündürmü?!

İnsan bədəninin tənəffüs və həzm orqanlarının hər biri özünəməxsus qanun və sistemə malikdir. Bunların hər biri kainatın bilən, qüdrətli və hikmətli yaradanı olduğuna dəlalət etmirmi?! Bunların hər biri xüsusi hesab və ölçü ilə yaradılmayıbmı?!

İnsan və onun bədənindən keçək bitki aləminə. Bir buğda dənəsi və ya badam tumu yerə düşərək cücərir, ya sünbülə çevrilir, ya da ağac kimi böyüyüb meyvə verir. Nəzər yetirin: o zaman ki, bu dən torpağın altında yerləşir, sonra torpağı yarıb çıxır, sünbülə çevrilir, bu böyümə prosesini dəqiq izləmək üçün necə də geniş və dəqiq tənzimlər lazımdır.

Buraya bulud, külək, günəş işiği və hərarətini əlavə etsək, ilin fəsilləri, günlər, gecələr və həmçinin qulluq edən adamın qayğısını nəzərə alsaq, onda təsəvvür edə bilərik ki, bir sünbülün və ya meyvə ağacının boya-başa çatması, məhsul verməsi üçün nə qədər səy və çalışma, nə qədər amillər zəruridir. Bu sadə həyati misal hər bir varlığın nə qədər mürəkkəb və çeşidli qanunauyğunluqla tənzim olunduğunu göstərir. Həmin badam ağacı və ya taxıl sünbülü Tanrının varlığını anlamaq, onun qüdrət, bilik və iradəsini duymaq üçün kifayət deyilmi?!

Məgər demək olarmı ki, bu nizam və bu qurğu öz-özünə mövcuddur?!

İnsan ağlı belə bir hökmü söyləməyə icazə verərmi ki, deyək: günəş, ay, ulduzlar, dörd fəsil, gündüzlər, gecələr və bütün hər şey yaradan olmadan vardır, öz-özünə mövcuddur?

Altıncı imam Həzrət imam Sadiqin (ə) şagirdlərindən biri olan Müfəzzəl bir dəfə ona dedi:

- Biz dünya yaradılışının nizamını şərh edərkən materialist dəstələr Allahın varlığına şəkk edir və ya onu inkar edərək deyirlər: "Bunların hamısını təbiət yaratmışdır!"

İmam Sadiq (ə) buyurdu:

- Əgər təbiət dedikdə onların məqsədi qüdrət, bilgi, iradə və ixtiyar sahibidirsə, bu elə həmin Tanrıdır, onlar adını səhv salmışlar, Allahı təbiət adlandırmışlar. Əgər təbiət dedikdə onların məqsədi elm, qüdrət və tədbiri olmayan bir şeyi nəzərdə tutursa, ola bilməz ki, belə bir nizamlı və heyrətamiz dünyanı şüursuz təbiət kor-koranə şəkildə yarada bilsin.

Sözün qısası budur ki, ağıl və düşüncənin hökmünə görə varlıq dünyasının elmli, qüdrətli və hikmətli bir yaradanı vardır ki, bu da həmin Tanrıdır. Şüursuz və nadan təbiətin belə bir dəqiq nizam və qurğunu yaratması mümkün deyildir.

İMAM SADİQLƏ (ə) BİR SÖHBƏT

Materialist baxışlara malik olan Əbu Şakir Disani imama xidmət göstərmək şərəfinə nail oldu.

O, imama belə söylədi:

- Allahın varlığını mənim üçün sübut et!

Bu sualı edərkən yaxınlıqda balaca bir uşaq əlində yumurta oynayırdı. Həzrət imam (ə) yumurtanı uşağın əlindən aldı, üzünü Əbu Şakirə tutub dedi:

- Bu yumurtanı görürsənmi? Elə bil qapalı bir qaladır, bərk, möhkəm və qapısı bağlı. Bu qalanın içərisində, divarlarının altında olduqca nazik bir pərdə vardır. Onun daxilində bir qədər əridilmiş qızıl və gümüş (yumurtanın sarısı və ağı) vardır. Ancaq bunlar heç vaxt bir-birinə qarışmır. Demək olarmı ki, yumurtanın ağının və sarısının belə bir xüsusiyyətə malik olması öz-özünə olmuşdur?

Əbu Şakir! Heç kəs bu yumurtanın içindən xəbərdar deyil və bilmir ki, buradan çıxan cücə xoruz olacaq, yoxsa fərə. Cücə başını yumurtadan çıxardıqda maraqlı və rəngbərəng boyalarla boyanmış olur. Misal üçün, tovuz quşunu nəzərinizə gətirin ki, onun qanadları necə də al-əlvandır. Cücəni bu rənglərə boyayan hansı gücdür?! Bir toyuğun və ya tovuzun rənglənməsi bir rəssam tablosunun rənglənməsindən azmı işdir?! Demək olarmı ki, rəssam tablolarının yaradanı vardır, amma bu təbii rəngləmələrin sahibi yoxdur və öz-özünə olmuşdur?!

Sonra İmam (ə) Əbu Şakirə belə buyurdu:

- Məgər sən qəbul etmirsənmi ki, bu yumurta və ondan çıxan cücənin bu qədər çeşidli xüsusiyyətləri ola-ola, onların tədbirli, bilən və hikmətli bir yaradanı da olmalıdır?

Əbu Şakir bir qədər fikirləşdi. Elə bil yuxuda idi və birdən ayıldı. Dərhal dedi:

- Bəli, şəhadət verirəm ki, yaranış dünyasının yaradanı vardır. Onun adı Allahdır, bütün kamal sifətlərə malikdir. Şəhadət verirəm ki, Muhəmməd (s) Allahın bəndəsi və onun peyğəmbəridir. Sən də peyğəmbərin canişini və Allahın hüccətisən, onun ardınca getmək vacibdir.

Bəli, dünyanın mövcud varlıqlarından hər bir varlıq, atomlardan hər biri, hər bir hüceyrə və canlı varlığın zərrəsi onu yaradan və düzəldənin varlığına aydın dəlildir.

Bütün yaranış ürək Tanrısına dua edir.

Tanrını etiraf etməyən ürək, ürək deyil.

Varlıq divarında gördüyün bu qədər qəribə naxışlar

Səni (Tanrını) fikirləşməsə, divardakı cansız naxış kimidir.

KAİNATIN TƏSADÜF NƏTİCƏSİNDƏ YARANMASI QEYRİ MÜMKÜNDÜR

Bütün quruluşu qanun-qaydaya və nizam-intizama əsaslanan bu nəhənglikdə dünyanın bir təsadüf nəticəsində yaranması mümkündürmü?! Plastik maddəni əridib yerə töksək, ondan bir ölçüdə və bir-birinə uyğun təsbeh dənəcikləri kimi dənəciklər yaranarmı?! Təsbeh dənəciklərini bir-birinin üstünə töksək, onlardan təsadüf nəticəsində sapa düzülmüş təsbeh yaranarmı?! Yaqut dənəcikləri kimi bir-birinin yanına düzülmüş, xüsusi pərdəciyə bükülmüş, gözəl iyə və dada malik nar necə mümkündür ki, Allahın qüdrətindən bəhrələnməyərək təsadüf nəticəsində meydana gəlsin?! Arpa və buğda dənələrinin təsadüf nəticəsində bir-birinin yanına düzülməsi mümkündürmü?! İnsan dişlərinin təsadüf nəticəsində ağıza yerləşdirilməsi mümkündürmü?! Bir az torpaq və gili bir yerə töksək, ondan təsadüf nəticəsində bir ölçüyə malik kərpiclər yaranarmı?!

Əgər bir maşın kərpici bir-birinin üstünə töksək təsadüf nəticəsində onların səliqə ilə bir-birinin üstünə yığılaraq divar əmələ gətirməsi mümkündürmü?! Məlum olduğu kimi, bir insanın və ya heyvanın yaranmasında milyardlarla hüceyrələrdən istifadə edilmişdir. Bu hüceyrələrin toplusu insan bədənini formalaşdırır. Bu çoxsaylı və böyük əhəmiyyətə malik hüceyrələr təsadüf nəticəsində və heç bir xaliqi olmadan yarana bilərmi?! Əgər dəmir parçalarını bir-birinin üstünə töksək, ondan təsadüf nəticəsində minik maşınının ehtiyat hissələri yaranarmı?! Müxtəlif rəngləri rəssam tablosunun kənarına qoysaq, təsadüf nəticəsində tabloda insan, gül və ya gözəl bir mənzərə yaranarmı?! Maşının ehtiyat hissələrini bir-birinin üzərinə toplasaq, təsadüf nəticəsində maşın qurularaq meydana gələrmi və ehtiyat hissələrinin hər biri öz yerini tuta bilərmi?! Bəs necə mümkündür ki, yaranması maşın düzəltməkdən milyon dəfələrlə çətin olan insanın və ya heyvanın xaliqi olmasın və təsadüf nəticəsində yaransın?!

Müxtəlif rənglərdə olan pambıq və yunu bir-birinin üzərinə töksək ondan sapla müəyyən qaydaqanuna tabe olaraq toxunmuş xalça yaranarmı və həmin xalça üzərində bir dəstə gül şəkli çəkilərmi?!

	• 7
	ાવાત
-	<i>j</i> uiu

Təbiət səhnəsində şahidi olduğumuz bu cür gözəlliklər necə təsadüf nəticəsində yarana bilər?! Müxtəlif gözəlliklərə malik ağaclar, güllər, müxtəlif bədən quruluşuna malik heyvanlar necə təsadüf nəticəsində yarana bilər?! Yazmağı bacara bilməyən savadsız bir adam əlinə qələm alaraq yazmaq məqsədilə kağızın üzərinə bir xətt çəksə bunun təsadüf nəticəsində mənaya malik bir cümləyə çevrilməsi mümükndürmü?!

Bildiyimiz kimi müxtəlif otların toxumları və heyvanların nütfəsi (sperması) laboratoriyalarda asanlıqla bir-birindən seçilir. Bunlar necə yaranmışlar ki, hər birinin daxilində yalnız aid olduğu otun, ağacın, insanın və heyvanın xüsusiyyətləri mövcuddur və həmin toxumdan başqası deyil, yalnız aid olduğu ot göyərir? Onların yaranmasında hansı elm və qüdrətdən istifadə olunmuşdur ki, indiyə qədər dünya alimləri elə bir toxum və ya nütfə (sperma) icad edə bilməyiblər ki, ondan ot və ya insan yaransın. Mümkündürmü ki, hər birindən ağac, ot, heyvan və ya insan yaranan toxum və nütfənin (spermanın) yaranması təsadüf nəticəsində və xaliqi olmadan meydana gəlsin?!

İnsan geyiminin formasın nəzərə almadan parçanı kəsik-kəsik etsək və yenidən insan geyiminin formasını nəzərə almadan kəsdiyimiz hissələri bir-birinə tiksək, təsadüf nəticəsində hər hansı bir insanın əyninə olan geyim (libas) yaranarmı?! Hər hansı bir insan və ya heyvan necə, təsadüf nəticəsində yaranarmı?!

Hər hansı bir şeyin təsadüf nəticəsində yaranması qeyri-mümkündür.

Allah-təalanın mövcudluğunun fəlsəfi dəlillər vasitəsilə sübuta yetirən zamanda qeyd edəcəyik ki, heç bir şey səbəbsiz mövcud olmur. Təsadüfi adlandırdığımız hər bir şeyi həqiqətən onun bir sıra müxtəlif səbəbləri yaradır. Bəzən hər hansı bir şeyin yaranmasında özümüzdən xəbərsiz iştirak edirik və sonradan etdiyimiz işin nəticəsindən xəbərsiz olaraq bunun təsadüfi olduğunu deyirik.

Püşk atarkən püşkün hər hansı bir şəxsin adına çıxmasını biz təsadüf adlandırırıq. Halbuki, püşkün həmin şəxsin adına çıxmasının bir sıra səbəbləri vardır. Bu səbəb hər şeydən əvvəl püşk iştirakçılarının püşk ətrafına toplaşması və püşkün içindəkindən xəbərsiz olmalarıdır.

ALLAHIN İSBATI

Allahın tək olması və yeganəliyini müxtəlif yollarla sübut etmək olar. Lakin bu dərsdə yalnız iki dəlil ilə kifayətlənirik.

Birinci dəlil:

Yaranış dünyasının ahəngdarlığı, birliyi öz-özlüyündə yaradanın təkliyi üçün aydın şahiddir.

Fərz edək ki, 500 səhifəlik kitab sizin qarşınızdadır, hələlik isə onu oxumamısınız. İndi də bilmirsiniz ki, bütün bu kitab bir yazıçının qələm və fikrinin məhsuludur və yaxud onun hər bir hissəsini ayrı-ayrı yazıçı yazıb. İstər-istəməz bu həqiqəti anlamaq üçün gərək bütün kitabı mütaliə edəsiniz. Əgər görsəniz ki, burada verilən mətləblərin ruhu, dəlillərin üslubu, yazı və cümlə qurumu ahəngdar və eyni xətt üzrədir, asanlıqla başa düşəcəksiniz ki, bütün kitabı bir şəxs yazıb. Çünki bu əsər iki və daha çox nəfərin məhsulu olsaydı, kitabda bir sıra uyarsızlıqlara rast gələrdiniz. Ola bilsin ki, bu ixtilaf və uyğunsuzluqlar müəyyən dərəcədə incə, az və gizli şəkildə olsun. Belə olduqda adi adamlar həmin fərqləri tapa bilməzlər, lakin mütəxəssis olanlar bu kitabın bir nəfər tərəfindən yazılmadığını çox asan yollarla və vasitələrlə müəyyənləşdirə bilirlər. Buna görə yaradılış dünyasının bu müqəddiməsini öyrənməklə alimlərin dediyi kimi aşağıdakı məsələnin şərhinə girişək.

BÜTÜN ALƏM HAQQ - TƏALANIN KİTABIDIR

Bu mövzu ətrafında dünyanın yaranışı haqqında bəhs edən bütün elmlərin mütəxəssisləri ilə müzakirəyə başlayırıq. Bilmək istəyirik ki, bu kitabın bütün səhifələri yaradılışın əzəməti ilə uyğun və eynidirmi? Əgər uyğun və eyni tərzdə olarsa, bunun özü yaradanın təkliyinə və vəhdətinə ən böyük dəlildir. Doğrudan da bu elm sahəsinə aid mütəxəssislərin hər birindən sual edəndə həmin elmin müəyyən guşəsini öyrənməklə məşğul olan həmin mütəxəssis öz cavabında dünyanın başdan-başa vahid nizamla hökm sürdüyünü deyir və bizə anladır ki, bu dünya vahid bir xəritənin üzərində qurulmuşdur, onun hər bir hissəsi kainatın ümumi qanunları ilə uzlaşır, əhatəli və hər şeyə şamil edilən qanunların hökmünə tabedir. Hər hansı bir xırda varlıq üzərində təcrübə və sınaq aparmaqla bütün dünyada hökm sürən vahid və böyük bir qanunun varlığını asanlıqla sübut etmək olar.

Bu qanunauyğunluğu bütün alimlər, fiziklər, bioloqlar, atom mütəxəssisləri və astronomlar təsdiq edirlər.

	• 1
	Jaid
\sim	<i>j</i> uiu

Bundan da yüksək qanunauyğunluq və oxşarlıq olarmı ki, günəş sistemi və digər başqa böyük ulduzlar sistemi atomun tabe olduğu qanuna tabedirlər. Biz hamımız bilirik ki, böyük ulduzların öz oxu ətrafında dövr etməsi iki qüvvənin - cazibə qüvvəsi və mərkəzdənqaçma qüvvəsinin təsiri ilə gerçəkləşir.

Atom ulduzla müqayisədə bir millimetrdən yüz milyonlarla az yer tutur və burada da iki təzadlı qüvvənin (cazibə və mərkəzdənqaçma) təsirini görürük. Bu iki gücün əhatəsində elektronlar cazibə orbitində protonların ətrafında fırlanırlar.

Əgər bitki aləminə və canlıların - yəni insan və heyvanların həyatına nəzər salsaq, orada da bu uzlaşmanın şahidi olarıq. Bitkilər və canlılar arasında da yaranma və çoxalma qanunu vardır və bu baxımdan ümumi bir oxşarlıq görsənir. Çoxları belə bir fikri təsdiq edirlər ki, onların bütün növləri bir əsldən, bir kökdən yaranmışdır.

Siz yəqin ki, lent üzərinə yazılmış bir neçə nitqə qulaq asarkən deyiliş tərzi və ifadə qüdrətinə görə onun eyni natiq tərəfindən söylənildiyini dərk edə bilərsiniz. Sözün deyim tərzi, eyni səpkidə bəyan edilməsi, cümlə quruluşu, fikir ardıcıllığı və ya qırıq-qırıq ifadələrin olması, yaxud məntiqi əlaqələrin uyarı əsasında həqiqəti tapmaq mümkündür.

Yaradılış dünyası da çoxlu və saysız vərəqləri olan bir kitabdır, onun hər vərəqini, bəlkə də hər sətrini minlərlə alim araşdırmış və indi də araşdırır. Hamının rəyi birdir və bu da ondan ibarətdir ki, bu kitab bir silsilə ümumi qanunlara tabedir. Məsələn, hər yerdə səbəb qanunu vardır. Bütün maddi aləmdə cazibə qanunu hökm sürür. Bütün atomların mərkəzi nüvəsi vardır. İşıq qanunu hər yerdə eynidir.

Yaranış kitabında müşahidə edilən bu yeganəlik və ahəngdarlıq onu yaradanın vahid və tək olmasına dəlalət etmirmi?!

Əgər dünyanın iki yaradanı olsaydı, onun vəziyyəti və idarə olunması, dünyanın nizamı və qurumu qatışıq və müxtəlif olardı.

İmam Sadiqin (ə) cavan və istedadlı şagirdlərindən olan Hişam o Həzrətdən soruşdu:

- Allahın birliyinə dəlil nədir?

Həzrət cavabında yuxarıda qeyd etdiyimiz dəlili söylədi və qısa bir cümlədə belə xülasə etdi: "Yaranış dünyasının bütövlüyü, bağlılığı və tarazlığı".

Hər şey bir-birinə qırılmaz tellərlə bağlıdır, mövcudat və məxluqat bütöv tam kimidir və kamil bir qurumdur. Bu da yaradanın vəhdətinə və təkliyinə şəhadət verir.

İkinci dəlil:

Allah tərəfindən insanlara yol göstərmək üçün göndərilmiş bütün peyğəmbərlər öz peyğəmbərlik vəzifəsini çoxlu dəlillər və möcüzələrlə sübut etmişlər, bütün camaatı və hamını bir Allahı tanımağa və təkallahlıq əqidəsinə dəvət etmişlər. Aydındır ki, əgər dünyada Allahın sayı birdən çox olsaydı, bu qədər peyğəmbərlər camaatı bir Allaha etiqad etməyə çağırmazdılar, hər bir peyğəmbər hansı Allah tərəfindən göndərilmişdirsə, o da camaatı həmin Allahı tanımağa dəvət edərdi. Elə tanrılar olubmu ki, bəndələrini hidayət etmək üçün peyğəmbər göndərməmiş olsunlar?!

Bu fikir əsassızdır. Necə ola bilər ki, Tanrı öz seçilmiş və üstün məxluqu sayılan bəşərin hidayəti üçün peyğəmbər göndərməsin?!

Tanrı peyğəmbərləri öz bəndələrinin səadəti üçün göndərir.

Əmirəl-möminin (ə) imam Həsənə (ə) bu həqiqət barəsində belə buyurur:

"Ey oğul! Bil ki, bir Allahdan savayı başqa bir Allah olsaydı, onların da öz peyğəmbərləri olardı. Amma görürük ki, bütün peyğəmbərlər bizi bir Allaha tərəf dəvət edirlər. Bunun özü təkallahlıq əqidəsi üçün böyük dəlildir. Bir Allahdan başqa Allah yoxdur. Əgər Allahın şəriki olsaydı, onun mülk, səltənət və Allahlıq qüdrətinin nişanələri aşkar olardı. Başqa bir Allahın qüdrətinin əlamətlərini görmürüksə, deməli yəqin bilirik ki, Allahın şəriki yoxdur".

ALLAHIN SİFƏTLƏRİ ELMİ VƏ QÜDRƏTİ

Allahın elmi, onun zatı ilə eyni olması baxımından əzəli və sonsuzdur. Allah-təala zatında olan elmindən əlavə, onun zatından kənar olan, bu və ya başqa külli və cüzi şeylərə də, istər baş verməsindən öncə olsun, istər baş verdikdən sonra, agahdır. Bu məsələni Qurani-kərim vurğulayaraq buyurur: "Həqiqətən, Allah hər şeyi biləndir!".

Həmçinin buyurur: "Məgər yaradan (her şeyi) bilməzmi?! Allah (hər şeyi) incəliyinə qədər biləndir, (hər şeydən) xəbərdardır!"



Peyğəmbər(s) əhli-beytindən olan imamlardan da Allah-təalanın elminin əzəli və genişliyini dönədönə vurğulayan hədislər vardır. İmam Sadiq (ə) bu xüsusda buyurur: "O (Allah), yeri onu (yeri) yaradandan əvvəl də özünün onu (yeri) yaratmasından sonra olduğu kimi bilirdi. Onun bütün işləri bilməsi də belədir" (Allah artıq yaratmış olduğunu, yaradandan əvvəl də (əzəldən) bilirdi.

Allahın qüdrəti də elmi kimi əzəlidir və onun elmi kimi zatı ilə eyni olduğundan hüdudsuzdur. Qurani-kərim Allahın qüdrətinin genişliyi üzərində təkid edərək buyurur: "Allah hər şeyə qadirdir!". Həmçinin buyurur: "Allah hər şeyə (hər bir şeyi yaratmağa və məhv etməyə) qadirdir!".

İmam Sadiq (ə) buyurur: "Hər şey bilik, qüdrət, təsəllüt (hər şey üzərində hakim olma), malikiyyət və Allahın onlara əhatəliyi baxımından bərabərdir."

Onu da qeyd edək ki, mövcud olması qeyri-mümkün olan əşyanın vücuda gətirilməsi Allahın qüdrət və əzəmətindən xaric olması, Allahın ona qüdrəti çatmadığına görə deyil, həmin əşyanın özünün vücuda gəlməsi və var olmasının mümkün olmaması üzündəndir.

Həzrət Əli(ə) qeyri-mümkün varlıqların vücuda gəlməsi barədə verilən suala belə cavab vermişdir: "Allah-təala acizlik və bacarıqsızlıqdan uzaqdır, sual etdiyin şeyin özü olası bir şey deyil".

ALLAH DİRİDİR, EŞİDƏN VƏ BİLƏNDİR

Alim və qadir olan Allah qəti olaraq həm də diridir. Belə ki, öncə vəsf etdiyimiz iki sifət diri olan varlığın xüsusiyyətlərindəndir və elə bununla da Allahın diri olmasının dəlilləri aşkar olur. Əlbəttə, Allahın dirilik sifəti, digər sifətlərində olduğu kimi, hər cür nöqsandan uzaqdır və insan və bu kimi varlıqlarda olan bu sifətlərin xüsusiyyətlərindən (diriliyin müqabilində ölümün də olması kimi) münəzzəhdir. Belə ki, o zatən diridir və ölüm ona əsla yol tapa bilməz. Başqa sözlə, Allahın varlığı (vücudu) mütləq kamaldır. Nöqsan sifətlərdən olan ölüm qətiyyən onun zatına yol tapa bilməz. Allahtəala buyurur: "Ölməz, həmişə diri olan Allaha bel bağla!"

TANRI EŞİDƏN VƏ GÖRƏNDİR

"Səmi" və "bəsir" eşidən və görən deməkdir. Allahın eşidən və görən olması dedikdə nəzərdə tutulan məna belədir ki, Allah bütün eşidilən və görülən şeylərdən xəbərdardır; necə ki, bütün dünyada olan varlıqlardan xəbərdardır, onların hamısı Tanrı bərabərində hazırdır.

Əlbəttə, insanlarda və heyvanlarda görmək və eşitmək göz və qulaqladır. Biz deyəndə ki, Allah görən və eşidəndir, bu o deməkdir ki, Allah-təala bütün eşidilən və gözlə görülən şeylərdən agahdır, hər şey onun qarşısında hazırdır. Aydındır ki, Allahın gözlə görülən və qulaqla eşidilən şeyləri bilməsi üçün onun göz və qulağa ehtiyacı yoxdur.

İmam Sadiq (ə) bu barədə belə buyurub:

«Biz deyəndə ki, Allah eşidən və görəndir, məqsədimiz bu deyildir ki, o, göz və qulaqla görür və eşidir, bəlkə əksinə, o, gözsüz görür və qulaqsız eşidir».

İndi belə bir sual oluna bilər: hansı dəlilə görə Allah görən və biləndir?

Bu sualın cavabı çox sadədir:

Biz öyrəndik ki, Tanrının elmi hüdudsuzdur, onun hər şeydən xəbəri vardır. Bu bilgi və elmin zəruri şərti bütün eşidilən və görülən şeylərdən xəbərdar olmaqdır.

Buna görə də bu iki sifəti (eşidən və görən) sübut etmək və ayrıca dəlilə ehtiyacımız yoxdur. Bundan əlavə, qabaqca oxuduq ki, dünyanın yaradanı bütün kamal sifətlərə malik olmalı, hər sayaq nöqsanlardan pak və uzaq olmalıdır. Görmək və eşitmək keyfiyyəti də bir növ kamal əlaməti və naqislikdən uzaq olmaqdır.



TANRI ƏDALƏTLİDİR

Əvvəlki dərslərdə öyrəndik ki, dünyanı yaradan gərək bütün kamal sifətlərə malik olsun, bütün nöqsan və eyblərdən pak və uzaq olsun.

Allahın kamil sifətlərindən biri ədalət sifətdir. Zülm və sitəmi o kəslər edirlər ki, ya etdiyi zülmün pis olmasını bilmir, ya da özünün müəyyən ehtiyaclarını ödəmək üçün zülmə əl atır.

Məsələn, camaatın malını zorla və məcburən onların əlindən alanlar ya bu işin pis əməl olduğunu anlamır, ya da bu yol ilə öz ehtiyacını ödəmək istəyir, yaxud sərvətinin azaldığını nöqsan hesab edir və bunu düzəltmək istəyir.

Dünyanı yaradan Tanrı mütləq mənada ehtiyacsızdır və bütün kamalların qaynağıdır. O, öz sonsuz bilgisi ilə hər şeyin yaxşısını və pisini bilir. Buna görə də onun zülm etməsinə heç bir əsas yoxdur.

Biz bəzi dualarda belə oxuyuruq:

"Ey Tanrı! O adam zülmə əl atar ki, zəif və gücsüz olsun, zülm yolu ilə öz zəifliyinin əvəzini çıxmaq istəsin. Ancaq Sənin müqəddəs və ulu məqamın bu cür nöqsanlardan pak və təmizdir".

Şiələr ədalət məsələsini öz din və məzhəblərinin ikinci əsas məsələsi hesab edirlər. Bu ondan irəli gəlir ki, bir sıra savadsız insanlar ədaləti Tanrı üçün vacib bilmirlər - yəni deyirlər ki, əgər Allah-təala özünün itaətkar və yaxşı əməl sahibi olan bəndəsini cəhənnəmə aparsa, bu iş zülm hesab edilməz, pis iş kimi qiymətləndirilməyəcək.

Ona görə də, bu sayaq iddiaların müqabilində şiələr möhkəm dəlillər gətirməklə Tanrı üçün ədalət sifətini sübut etmiş və demişlər: «Şübhə yoxdur ki, zülm etmək qəbahətli və pis iş sayılır və biz də bilirik ki, heç vaxt Tanrıdan pis işlər baş verməz. Başqa sözlə, Tanrı kamildirsə, Ondan nöqsanlı işlər törəməz».

Elə bu səbəbdən ədalət şiə məzhəbində dini etiqadların ikincisi hesab edilir və bu da onların üstünlüyünü göstərir.

İmam Sadiq belə buyurur:

"Allah-təala günahsızı başqalarının günahı hesabına cəzalandırmaz. Uşaqlara atalarının günah və xilafına görə əzab vermir. Allah-təala günahı bağışlaya bilər. O, kiməsə zülm etmək mövqeyindən qat-qat yüksəkdir".

XOŞAGƏLMƏZ VƏ ACI HADİSƏLƏRİN FƏLSƏFƏSİ

Yer üzündə baş verən müxtəlif xoşagəlməz və acı hadisələr (zəlzələ, təbii fəlakətlər, müxtəlif bəlalar və s.) bəzən Allah-təalanın öz bəndələrini öz pis əməllərinə görə cəzalandırmasıdır. Necə ki, Lut peyğəmbərin tayfası beləcə cəzalandırıldı: "Bizim hökmümüz (əzab etmək üçün) çatanda, oranı alt-üst edib, arası kəsilməyən daş-kəsək yağışı yağdırdıq!". Qurani-kərim naşükür və üsyançı (tüğyankar) Səba camaatı barəsində belə buyurur: "Onlar Allahın itaətindən üz çevirdilər və biz viranedici seli onlara göndərdik!"

Bəzi xoşagəlməz hadisələr isə insanları qəflət yuxusundan ayıltmaq məqsədi daşıyır: "Xalqın pis işləri nəticəsində quruda və dənizdə fəsad törəndi. Allah istəyir ki, onlara bəzi əməllərinin cəzasını dadızdırsın, bəlkə (Ona doğru) qayıdalar!".

TANRININ İNKAR SİFƏTLƏRİ

İnkar sifətlər o sifətlərə deyilir ki, onların insanda olması naqislik və ehtiyac anlamını bəyan edir. Allah-təala ehtiyac və naqislik məfhumu bildirən hər bir sifətdən pak və uzaqdır. Çünki Tanrı kamillik qaynağıdır.

İzahat üçün bəzi sifətlər haqqında bəhs edirik.

1. Allah cism deyil.

Aydındır ki, hər cismin müəyyən məkana ehtiyacı vardır. Əgər Tanrı cisim olarsa, onun da məkana ehtiyacı olar. Əvvəlcə də oxuduq ki, Allah-təala ehtiyacsızdır, çünki özü möhtac olan varlıq yaradan ola bilməz və başqalarının da ehtiyacını ödəyə bilməz.

Deməli, Tanrı cisim deyil, çünki cismin məkana ehtiyacı vardır.

<i>Ogaid</i>	

2. Tanrı mürəkkəb deyil.

Tanrı mürəkkəb deyil, çünki mürəkkəb şeyin tərkib hissələri vardır. Deməli bu, Tanrı barəsində mümkün deyil. Məsələn, bir dərman tərkibi və ya müxtəlif tərkiblərdən ibarət bir mürəkkəb filiz öz tərkib hissələrinə ehtiyac duyur. Belə ki, tərkib hissələrindən biri olmazsa, artıq həmin dərman və ya filiz mövcud ola bilməz.

Əgər Allahın zatı bir sıra hissələrdən təşkil olunsaydı, o, öz tərkib hissələrindən asılı olardı və onlara ehtiyacı olardı. Lakin Tanrı ehtiyacsızdır, özlüyündə mövcuddur. Onun heç nəyə ehtiyacı yoxdur.

3. Tanrı gözlə görünmür.

Hər bir varlığın görünməsinin xüsusi şərti vardır. Onlardan biri həmin varlığın cisim olması və məkana malik olmasıdır. Belə olmadıqda onu gözlə, lap diqqətlə baxdıqda belə görmək olmaz. Biz sübut etdik ki, Tanrı cisim deyil, məkanı yoxdur. Deməli, onu heç vaxt gözlə görmək mümkün deyil. Demək olmaz ki, görünməyən şey mövcud deyil. Elə varlıqlar vardır ki, gözlə görünmür, lakin onlar mövcuddur. Məsələn, elektrik dalğaları, biz onları təsir və nəticəsinə görə mövcud olmasını öyrənirik.

Beləliklə, hər bir varlığın gözlə görünməsi zəruri deyildir və eyni zamanda demək olmaz ki, gözlə görünməyən şey mövcud deyil.

4. Allahın heç bir vəchlə heç bir şeyə ehtiyacı yoxdur.

Əgər Tanrının nəyəsə ehtiyacı olsaydı, onunla başqa varlıqlar arasında fərq olmayacaqdı. Başqa varlıqların mövcud olması ayrı şeylərə bağlıdır, ayrı şeylərə ehtiyacı var. Deməli, bu varlıqların mövcud olması üçün ehtiyacları ödənməlidir. Əgər Tanrının da ehtiyacı olarsa, bu qaydada olmalıdır, yəni onun başqa bir Allaha ehtiyacı olmalıdır ki, onun ehtiyacını ödəsin. Buna görə də prinsipcə Tanrının başqa Tanrıya ehtiyacından söhbət gedə bilməz və ikiliyə yer yoxdur. Tanrı hamının ehtiyaclarını ödəyir, əgər Tanrının nəyəsə ehtiyacı olsaydı, başqalarının ehtiyaclarını ödəyə bilməzdi, Tanrı məqamında anlaşıla bilməzdi.

Quran bu barədə belə buyurur:

"Ey camaat! Siz [və bütün varlıqlar] Allaha möhtacsınız. Təkcə Allahdır ki, zəngin və mütləq mənada ehtiyacsızdır".

NÜBUVVƏT

ÜMUMİ PEYĞƏMBƏRLİK

Dini etiqad əsaslarının üçüncüsü peyğəmbərlik və peyğəmbərlərə olan etiqaddır. Birinci əsas - tövhid, ikincisi isə ədalət məsələsidir ki, keçən dərslərdə onlardan bəhs etdik.

Peyğəmbərlik və ya nübuvvət nə deməkdir?

Peyğəmbərlər Tanrı tərəfindən bəşərin hidayəti, onlara yol göstərmək üçün göndərilir. Bəzi rəvayətlərə görə peyğəmbərlərin sayı 124 mindir.

Sonuncu peyğəmbər İslamın əziz peyğəmbəri Muhəmməd ibn Əbdullahdır(s) ki, ondan sonra peyğəmbər gəlməyib və gəlməyəcəkdir.

Peyğəmbərlərin göndərilməsinin zəruriliyi aydındır. Hikmətli yaradan bu geniş dünyanı hədəfsiz və məqsədsiz yaratmamışdır.

Aydındır ki, xilqətin hədəfi elə bir şey deyil ki, onun faydası Allahın özünə çatsın. Əvvəlki dərslərdə oxuduğumuz kimi böyük Tanrının nöqsanı və ehtiyacı yoxdur. Deməli o, dünyanı yaradarkən onu öz xeyrinə və ehtiyacına görə yaratmayıb, bundan məqsəd özünü kamilləşdirmək və ehtiyacını ödəmək olmayıb.

Buna görə xilqətin hədəfi gərək yaranan şeylərə qayıtsın. Bu dünya üçün təsəvvür və dərk edə biləcəyimiz yeganə hədəf bütün mövcudatın təkamülüdür. Burada insanın təkamülü xüsusi yer tutur, insanın hərtərəfli təkamülü xilqətin hədəfi sayılır.

Aydındır ki, insanların inkişaf və təkamülü ilahi bir tərbiyəçinin rəhbərliyi olmadan, ayrıca proqram qurulmadan mümkün deyil. Qeyri ilahi rəhbərlər öz bilgi və gerçəkliyi dərketmə baxımından olan məhdudiyyətlərinə görə bəşərə düzgün rəhbərlik edə bilmirlər. Onlar xəta və səhvdən uzaq deyil, bəlkə səhv və xətaya qərq olmuşlar, adi rəhbərliyə ləyaqətləri yoxdur. Adi rəhbərlər ilahi rəhbərlərin göstərişlərini əsas tutmaqla insanları düzgün yola yönəldə bilərlər.

İlahi rəhbərlər qeyb aləmi ilə əlaqə və ünsiyyətdə olurlar və hər sayaq xəta və səhvdən uzaqdırlar. Ona görə onlar insanları həqiqi səadətə yetirə bilirlər. Onlar rəhbərlik işində səhvə yol verməzlər. Deyilənlərdən nəticə çıxarırıq ki, insanın tərbiyə proqramı bəşərin bütün tələblərini bilən, nəyin insan üçün zərər və nəyin isə xeyir olduğunu düzgün təyin edən Allah tərəfindən tənzim edilməlidir. Bu proqramlar peyğəmbərlik və rəhbərlik məqamına layiq olan və qeyb aləmi ilə ünsiyyət saxlaya bilən şəxsiyyətlər vasitəsilə insanlara çatdırılmalıdır.

INSAN İCTİMAİ VARLIQDIR

Hamının ümumi bir əqidəsi vardır ki, insan ictimai bir varlıqdır. Yəni tək-tənha bir küncdə başqaları ilə təmas və ünsiyyət saxlamadan yaşaya bilməz, əksinə başqaları ilə yanaşı yaşamağa məcburdur. İnsanların yanaşı və birgə həyat tərzi cəmiyyəti təşkil edir. Şübhəsiz ki, insanların birgə yaşayışı zamanı onlar arasında ixtilaflar və mübarizələr yaranır. Əgər bəşər cəmiyyətini idarə edən düzgün və ədalətli qanunlar olmasa, insan birliyi xoşbəxtlik və təkamülə doğru addımlıya bilməz. Ona görə də hər bir fərdin və ümumi ictimai birliyin hüquqlarını tənzim edən və qoruya bilən düzgün, möhkəm və ədalətli qanunların lazım olması aydın və aşkar bir məsələdir. İndi baxaq görək ki, bu qanunu kim tərtib etməlidir? Ən yaxşı qanunverici kimdir? Onun şərtləri nədir?

Qanunvericinin ilkin şərti budur ki, camaatın və ictimaiyyətin ruhi və cismani xüsusiyyətlərini, daxili hisslərini, istək və tələblərini və başqa cəhətlərini bilsin, dərindən xəbərdar olsun. Hərtərəfli və əhatəli bilgi isə Tanrıdan başqa kimsəyə məxsus deyildir. Çünki odur yaradan və yalnız yaradan insanın daxili və xarici aləmini, onun fiziki və ruhi səciyyələrini tam bilir və Allahdır ki, insan həyatı boyu baş verən hadisələri, müxtəlif cərəyanları, ictimaiyyəti haldan-hala salan amilləri bilir. Buna görə bəşər üçün ən düzgün qanun təyin edən, onun həyatının bütün mərhələləri üçün faydalı olan və onu məhv olmaqdan xilas edən bir qayda-qanunu yazan bir olan Allahdır. Allah-təala öz qanunlarını günah və xətadan uzaq olan, üstün, görkəmli və ləyaqətli insanlar içərisində xüsusi mövqe tutanlara öyrədir, onlar vasitəsilə camaata çatdırır. O istəyir ki, bəşər bu ilahi qanunların işığında çalışsın və rəftar etsin. Çünki bu qanunlar insanı hər tərəfli təkamülə yetirir.

Peyğəmbərlər insanlara rəhbərlik işindən başqa bir məqama da malikdirlər. Belə ki, onlar özləri Tanrı qanununu icra edən ilk insanlardır. Qanunu gətirməklə yanaşı müəllim və tərbiyəçi kimi qanuna

|--|

necə əməl etməyi adamlara öyrədirlər, özləri həmin qanunların icrasının nümunə və meyarı olurlar. Bundan məqsəd başqalarının da onların ardınca ilahi qanunları öz həyat proqramı kimi rəhbər tutmasını tənzim və təmin etməkdir.

Bu baxımdan Tanrını tanıyan və ona pərəstiş edən cəmiyyətdə belə bir əqidə hökm sürür ki, Tanrı hər bir zaman ictimaiyyəti idarə etmək üçün peyğəmbər və ya peyğəmbərlər göndərmişdir ki, öz ilahi təlimləri ilə insanlara səadət və təkamül yoluna düşməyi öyrətsinlər.

Bir şəxs İmam Sadiqdən (ə) soruşdu:

- Peyğəmbərlər nə üçündür?
- O Həzrət cavabında buyurdu:
- Bizə dəlillər və əsaslı sübutlarla məlum oldu ki, bizim hikmətli yaradanımız vardır, bu yaradan bizi yoxdan vücuda gətirmişdir. Eyni zamanda sübut olundu ki, Tanrı cism və maddə aləmindən deyil, fiziki varlıq deyil, bütün öz məxluqatından yüksək və üstündür. Heç bir məxluq onu görə bilməz, müşahidə edə bilməz. Onunla öz işlərinin islahı barəsində və fəsadı haqqında söhbət edə bilməz. Tanrı ilə ünsiyyətə girib ondan sual edən tapılmaz. Belə olduğu təqdirdə peyğəmbərlər və Tanrı elçilərinə ehtiyac duyulur. Onların varlığı ona görə lazımdır ki, camaatı xeyir və səadət yoluna yönəltsinlər. Peyğəmbərlər xalqın zərər və ziyanına olan şeyləri də bəyan edirlər. Bütün dövrlərdə gərək insanlar arasında yol göstərənlər olsun ki, yer üzü Tanrı hüccətindən boş qalmasın.

PEYĞƏMBƏRLƏR GƏRƏK MƏSUM OLSUNLAR

Öyrəndik ki, peyğəmbərlərin gəlməsindən məqsəd xalqa başçılıq və rəhbərlik etməkdir. Şübhəsiz ki, əgər rəhbər özü günah və xoşagəlməz işlərə əl atmış olarsa, camaatı paklığa və təmizliyə yönəldə bilməz. Bu cəhətdən ilahi peyğəmbərlər gərək hər sayaq günah və xilaf işlərdən qorunsun və uzaq olsun. Belə olduqda camaat onların yolu ilə gedər və səadət tapar.

Başqa sözlə ifadə etsək, əgər hər bir şəxs camaatı doğru danışmağa və əmanəti saxlamağa dəvət edərsə, lakin özü yalan danışarsa, işində yalan və xəyanət müşahidə edilərsə, heç vaxt onun dedikləri camaata təsir göstərməyəcəkdir. Onun kimi də əgər ilahi peyğəmbərlər xəta və səhvdən qorunmasalar və camaat onların danışığında (və ya ilahi hökmlərin bəyanında) səhv ehtimal etsələr, heç vaxt onların dediklərini tam xatircəmliklə qəbul etməzlər. Belə olduğu tərzdə onların yolu ilə getmək düzgün olmayacaq və gəlməklərinin hədəfi əməli baxımdan yerinə yetirilməyəcəkdir.

Bəli, Allah-təala şirk və günahdan qorunmayan adamları risalət və peyğəmbərlik üçün seçmir. Bu böyük məqam üçün elə şəxsiyyətləri seçir ki, hər sayaq günah və aludəlikdən pak olsun və gələcəkdə də günah və səhvlərdən qoruna bilsin.

PEYĞƏMBƏRLƏR GƏRƏK MÖCÜZƏYƏ MALİK OLSUNLAR

Hər kimin sağlam düşüncəsi varsa, dəlilsiz heç bir iddianı qəbul etmir. Hər kim dəlilsiz iddianı qəbul edərsə, bu, onun ağlının nöqsanına dəlalət edir. Ona görə də lazımdır ki, bütün peyğəmbərlər iddialarını sübut etmək üçün dəlil və sübut gətirsinlər - yəni onların peyğəmbər olması, özlərinin Allah tərəfindən peyğəmbərliyə secilməsi camaat üçün sübut edilsin.

Peyğəmbərlərin qeyb aləmi ilə əlaqəsini təsdiq edən dəlillərdən biri möcüzə məsələsidir. Möcüzə elə bir işdir ki, peyğəmbərin yerinə yetirdiyi iş elə bir şəraitdə baş verir ki, başqalarından asılı olmur. Məsələn, ölünü diriltmək, müalicəsi mümkün olmayan xəstəlikləri vasitə olmadan sağaltmaq.

İmam Sadiq (ə) bu barədə belə söyləyir: «Hər bir peyğəmbərin özü ilə şahidi olmalıdır ki, onun düzgün danışmağına zamin olsun».

Aydın şahidlərdən biri möcüzədir ki, camaat onun vasitəsilə peyğəmbərlik iddiasında olanların sözünün düzgünlüyünü təyin edir.

Peyğəmbərliyin lüzumu haqda bir çox ayə və hədislər mövcuddur ki, onlardan bir neçəsini diqqətinizə çatdırırıq:

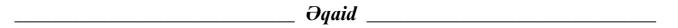
«Şübhəsiz hər bir ümmət üçün Allaha sitayiş və tağutdan çəkinsinlər deyə peyğəmbər göndərdik».

«Və (ilahi əzabdan) qorxutmaq üçün, peyğəmbər göndərmədiyimiz bir ümmət yoxdur».

Nəql olunmuş hədisdə bir nəfər imam Sadiqdən (ə) soruşdu:

- Zərdüştlər üçün peyğəmbər gəlmişdirmi?.... Çünki mən onların bir növ şəriətə əməl etdiklərini görmüşəm.

İmam Sadiq (ə) cavabında buyurdu:



- İlahi əzabdan qorxutmaq üçün peyğəmbər göndərilməmiş bir ümmət yoxdur. Şübhəsiz, zərdüştlər üçün Allah tərəfindən peyğəmbər və (asimani) kitab göndərilmiş, lakin onlar onu inkar etmişlər.

PEYĞƏMBƏRLİYİN FƏLSƏFƏSİ

Yəqin ki, «peyğəmbərlər nə üçün gəlmişdir?» sualı sizi də maraqlandırır.

Qurani-kərimin müxtəlif ayələrini gözdən keçirtdikdən sonra belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, peyğəmbərlərin gəlişi aşağıdakı işlər və məqsədlər üçündür.

1-Xalqı tövhidə tərəf dəvət və zülmkarlardan çəkindirmək;

Qurani-kərimdə buyurulur:

«Şübhəsiz, hər bir ümmət üçün Allaha sitayiş və tağutdan çəkinsinlər deyə peyğəmbər göndərdik».

2-Xalqa hakimiyyət;

Qurani-kərimdə oxuyuruq:

«Allah xalq arasında öz peyğəmbərlərini (saleh insanlara) müjdə vermək və (günahkarları) qorxutmaq üçün göndərdi və xalq arasında olan bir sıra ixtilafları həll etsinlər deyə onlarla birlikdə həqiqət olan (asimani) kitab göndərdi».

3-Xalq arasında ədaləti bərpa etmək;

Qurani-kərimdə buyurulur:

«Şübhəsiz, xalq arasında ədalət bərpa olsun deyə öz peyğəmbərlərimizi aşkar dəlillərlə göndərib, onlarla birlikdə (asimani) kitab və ədalət (haqq) ölçüsü göndərdik».

4-Xalqın təlim-tərbiyəsi;

Qurani-kərimdə oxuyuruq:

«O Allahdır ki, xalq üçün ilahi ayələri oxumaq, onların (əxlaqlarının) saflaşdırılması, həmçinin onlara elm və hikmət öyrətmək üçün özlərindən peyğəmbər göndərdi».

5-Xalqa höccətin tamamlanması.

Qurani-kərimdə oxuyuruq:

«Allah (saleh bəndələrinə) müjdə verib, (günahkarları cəhənnəmdən) qorxutmaq üçün peyğəmbərlər göndərdi ki, onlardan sonra xalqın Allaha heç bir höccəti olmasın (və Axirət aləmində bəhanə gətirməsinlər), Allah həmişə qüdrətli və hikmətlidir».

Beləliklə, ilahi peyğəmbərlərin göndərilməsindən məqsəd, insanları tövhidə dəvət etmək, zülmkarlardan çəkindirmək, xalq arasında dini hakimiyyət yaratmaq, ədaləti bərpa etmək, həmçinin xalqın təlim-tərbiyəsi və onlara ilahi höccətin tamamlanması olmuşdur.

İLAHİ PEYĞƏMBƏRLƏRİ TANIMAQ YOLLARI

Tarix boyu bir sıra insanlar özlərinin ilahi peyğəmbər olmasını iddia etmiş və xalqı özlərinə itaət etməyə çağırmışlar. Onların doğruçu və ya yalançı olmasını ayırd etmək həmişə çətin bir iş olmuşdur. Elə bu səbəbdən də, çoxlu insanlar yalançı peyğəmbərlərə aldanmış və özlərini azğınlıqlara düçar etmişlər. Amma ilahi peyğəmbərləri yalançı peyğəmbərlərdən ayırd etmək üçün aşağıdakı yollar qeyd olunmuşdur:

- 1 Peyğəmbərin özünəməxsus rəftarı, həyat boyu azğın yollara düşməməsi və xalq arasında pis adam kimi tanınmaması;
 - 2 Özündən qabaqkı və sonrakı peyğəmbərlərdən xəbər verməsi;
 - 3 Xalqı bir olan Allaha itaət edib, günahlardan çəkindirməsi;
 - 4 Sözlərinin sağlam ağıl və düşüncə ilə uyğun gəlməsi;
 - 5 Öz ilahi dəvətini isbat etmək üçün möcüzə gətirməyə qadir olması;

Möcüzə bir çox qeyri-adi işlərə deyilir ki, ilahi peyğəmbərlər özlərinin haqq olduğunu isbat etmək üçün Allahın izni ilə onları göstərir və bu da onların iddia etdiyi peyğəmbərliyin doğru olduğunu çatdırır.

Bəzi şəxslər möcüzəni düzgün başa düşməyib, onun sehr olduğunu güman edirlər. Əsasən möcüzə ilə sehrin (cadunun) bir-biri ilə aşağıdakı fərqləri vardır:

- 1 Sehr və cadu təlim-tərbiyə ilə əldə olunan bir şeydir. Möcüzə isə bunun əksinə olaraq yalnız Allahın izni ilə zahir olur.
 - 2 Sehr və cadunu təsirdən salmaq mümkündür, möcüzəni isə yox.

		• 1
σ	qa	ıa

Yəni hər hansı bir sehrbaz və ya cadugər başqasının sehr və cadusunu aradan aparıb, öz sehri ilə ona qələbə çala bilər, möcüzə qarşısında isə heç bir iş görmək mümkün deyildir. Elə buna görə də, möcüzə sehr və cadunun əksinə olaraq mübarizəyə çağırmaq kimi xüsusiyyətə malikdir.

3 - Sehr və cadu əksərən maddi məqsədlər və dünyəvi maraqlar üçün həyata keçirilir, amma möcüzə belə deyildir.

Bütün bu dəlillərə əsasən Həzrət Muhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) Allahın peyğəmbəri olub, xalqın hidayəti üçün göndərilmiş ilahi elçidir.

İndi isə ümmətlərin ilahi peyğəmbərlərə münasibəti və onlara qarşı etdikləri rəftarları diqqətinizə çatdırırıq.

Qurani-kərimin bu mövzuya aid olan ayələrinə nəzər saldıqda ilahi peyğəmbərlərə qarşı olan belə bir rəftarları görmək olar:

1-Məsxərə və istehza:

Tarix boyu caamatın bir dəstəsi Allah tərəfindən göndərilmiş peyğəmbərlərə istehza ilə yanaşır və haqq sözü qəbul etmək əvəzinə onları məsxərə edirdilər.

2-Təhqir;

Xalqın bir dəstəsi ilahi peyğəmərlərin nüfuzunu aradan aparmaq üçün həmişə onları təhqir edirdilər. **3**-İftira:

Onlar ilahi peyğəmbərlərdən möcüzə gördükdə onları sehrbaz, ilahi ayələri isə əfsanə adlandırırdılar.

4-Mücadilə:

Fitrəti yatmış kafirlər ilahi peyğəmbərləri dinləyib məntiqə uyğun sözü qəbul etmək əvəzinə, onlarla sözləşir və çaşdırmaq üçün araya söz atırdılar.

5-Təhdid;

Kafirlər günü-gündən ilahi peyğəmbərlərin tərəfdarlarının artmasını görüb onları ilahi təbliğdən ayırmaq üçün öldürmək, daşqalaq, sürgün, və s. işlərlə hədələyir və onlar öz vəzifəsindən əl çəksin deyə bir çox rüşvət vədləri verirdilər.

6-Kobudluq və qətl.

Kafirlər ilahi peyğəmbərləri özlərinin bütün planları qarşısında səbrli və təmkinli gördükdə isə kobudluğa əl atıb onları gətlə yetirirdilər.

Amma Allah-təala da azğın millətlərin bu kobud və yaramaz hərəkətləri qarşısında sükut etməmiş və onları müxtəlif bəlalara düçar etmisdir.

Buna misal olaraq, Həzrət Nuh peyğəmbərin millətinin tufanda qərq olması və Lut peyğəmbərin qövmünün başına daş yağdırılmasını qeyd etmək olar. Bu yaramaz rəftarların səbəbi onların təkəbbürlük, inadkarlıq, öz ata-babalarına kor-koranə təqlid etmələri və s. ağılsızlıqlardan ibarət idi.

Biz də bu keçmiş millətlərin insanlıqdan uzaq olan rəftarlarına nəzər salıb ibrət dərsi almalı və nəmrudlar, fironlar, əbucəhllər, əbusüfyanlar və başqalarının tutduqları pis yolları bir daha təkrar etməkdən ciddi şəkildə çəkinməliyik.

PEYĞƏMBƏRLİYƏ AİD BİR NEÇƏ SÖZ

Nübuvvət fəslinin sonunda peyğəmbərliyə aid bir neçə mühüm mövzunu diqqətinizə çatdırırıq: **Birinci**:

Əhli-beyt məktəbinin əqidəsinə əsasən hər bir peyğəmbər aşağıdakı xüsusiyyətlərə malik olmalıdır: 1- Kişi olması;

Bütün ilahi peyğəmbərlərin kişi olması zəruridir və Qurani-kərim bu sözü təsdiq edir:

- «(Ey peyğəmbər) səndən qabaq vəhy etdiyimiz kişilərdən başqa, (ayrı) bir peyğəmbər göndərmədik».
 - 2-Peyğəmbərlərin öz xalqlarının dilində danışması;

Qurani-kərimdə buyurulur:

- «(Ey peyğəmbər!) Allah hökmlərini bəyan etmək üçün öz qövmünün dilində danışan peyğəmbərdən başqa bir peyğəmbər göndərmədik».
 - 3-Peyğəmbərlərin xalqdan mükafat (pul və s.) almaması;

İlahi peyğəmbərlər bütün çətinliklər, əzab-əziyyətlər və dini yaymağın əvəzində xalqdan heç bir şey almamalıdır.

Qurani-kərimdə oxuyuruq:

«(Ey Peyğəmbər! İslam ümmətinə) de ki, mən sizdən yaxınlarıma (Əhli-beytimə) məhəbbətdən başqa bir əcr istəmirəm».

(O gaid	
	1	

4-Peyğəmbərlərin məsum olması;

İlahi peyğəmbərlər dünyaya gələndən vəfat edənədək heç bir günah iş görməmiş, ilahi vəhyi (hökmləri) xalqa çatdırmaqda səhv etməmiş və bu işdə heç bir şeyi yaddan çıxarmamışlar. Bu isə təkcə iddia olmayıb, istər ağıl, istərsə də ayə və hədislər vasitəsi ilə təsdiq olunur. Çünki günahkar, unudan və səhv edən şəxsin peyğəmbər olması heç də qəbul olunası bir şey deyildir.

Əks təqdirdə, xalq günahkar peyğəmbərin (özü günahkar olduğuna görə) sözlərinə baxıb günaha batar, həmçinin səhv edib unudan (yaddaşsız) peyğəmbər isə Allah hökmünün əvəzinə xalqa yanlış hökmləri çatdırar. Bu isə ilahi peyğəmbərlərin göndərilməsi tərzi-təfəkküründən çox-çox uzaqdır.

Qeyd etdiyimiz kimi, peyğəmbərlər insanları Allah ibadətinə dəvət etməyə və günahdan çəkindirmək üçün göndərilmişdir.

Bu haqda olan bir neçə ayə və hədisləri də diqqətinizə çatdırırıq. Qurani-kərimdə oxuyuruq:

«Mənim əhdi-peymanıma (peyğəmbərlik və rəhbərliyə) zalım şəxslər nail ola bilməz».

Ayrı bir ayədə isə belə buyurur:

«Şübhəsiz Allah hüdudlarını (qayda-qanunlarını) ayaq altında qoyan şəxslər özlərinə zülm etmiş (zalımlardır)».

Beləliklə günah edən şəxs zalım, zülmkar şəxs isə heç vaxt peyğəmbərliyə (rəhbərliyə) çata bilməz. **İkinci:**

Bizim əqidəmizə görə qədim zamanlardan indiyədək insanların doğru yola hidayət olunması üçün 124000 peyğəmbər gəlmişdir ki, onların birincisi Həzrət Adəm (ə), sonuncusu isə Həzrət Muhəmməddir (s).

Bu peyğəmbərlərdən 26-nın adı Qurani-kərimdə zikr olunmuşdur ki, bu haqda Nisa surəsinin 163 və 134-cü, Ənam surəsinin 84-86-cı, Ənbiya surəsinin 85-ci, Hud surəsinin 50, 61, 84-cü, həmçinin Fəth surəsinin 29-cu ayələrinə baxa bilərsiniz.

Əbuzər (r.ə.) nəql edir ki, Həzrət Muhəmməddən (s) peyğəmbərlərin sayını soruşduqda buyurdu: «İlahi peyğəmbərlər yüz iyirmi dörd min nəfərdir».

Üçüncü:

Allah tərəfindən göndərilmiş 124000 peyğəmbər heç də bir-biri ilə bərabər olmamış, məqam və mənzilətdə bir-birləri ilə fərqlənmişlər.

Qurani-kərimdə buyurur:

«Bu ilahi elçilərin bəzisini bəzisindən üstün etdik».

Həmçinin buyurur:

«Şübhəsiz bəzi peyğəmbərləri (nəbiləri) bir-birindən üstün etdik».

Dördüncü:

İlahi peyğəmbərlərdən yalnız 5 nəfəri **«Ulul-əzm»** peyğəmbərlər kimi tanınmış və bunun səbəbi onların şəriət və dinlərinin bütün dünya üçün gəldiyi və asimani kitaba malik olmalarından ibarətdir.

Ulul-əzm peyğəmbərlər - Həzrət Nuh (ə), Həzrət İbrahim (ə), Həzrət Musa (ə), Həzrət İsa (ə) və Həzrət Muhəmməddir (s) ki, onlara nazil olan kitablar aşağıdakılardan ibarətdir:

- 1 Suhuf Nuh (ə);
- 2 Suhuf İbrahim (ə);
- 3 Tövrat Musa (ə);
- 4 İncil İsa (ə);
- 5 Quran- Həzrət Muhəmməd (s).

Ulul-əzm peyğəmbərlərin daha üstünü isə islam peyğəmbəri Həzrət Muhəmməddir (səlləllahu ələyhi və alihi və səlləm). O Həzrət (s) buyurur:

«Mən Cəbrail, Mikail, İsrafil və Allahın bütün yaxın mələklərinin üstünü, xalqın daha yaxşısı və Adəm övladlarının seyyidi və ağasıyam».

Beşinci:

Qurani-kərim Həzrət Muhəmmədə (s) iki dəfə nazil olmuşdur ki, birinci dəfə o Həzrətin mübarək qəlbini nurlandırıb vəhyə hazırlamaq üçün icmali şəkildə, ikinci dəfə isə tədriclə olaraq 40 yaşından başlayıb 63 yaşında sona çatmışdır.

Altıncı:

Qurani-kərim Həzrət Muhəmmədə (s) nazil olduğu kimi qalmış və heç bir təhrifə məruz qalmadan bizim əlimizə çatmışdır.

Bunun əksinə etiqad bəsləyənlər isə bəsirətsiz olub, yersiz danışan və kor-koranə yol gedənlərdir. Əlbəttə bu, heç də sırf iddia deyil, əksinə, Quranın möhkəm ayələri və mötəbər hədislər əsasındadır.

<i>Ogaid</i>	
4	

Qurani-kərim bir sıra möhkəm dəlillərə əsasən Tövrat və İncilin əksinə olaraq, heç vaxt təhrif olunmamışdır. Yəni ona artırılmamış və ya ondan heç bir şey azaldılmamışdır. Bu sözə aid bir neçə dəlilləri qeyd edirik.

Allah-təala Quranın hər növ təhrifdən qorunub saxlanılması haqda belə vəd edir:

«Şübhəsiz Quranı biz nazil etmiş və həqiqətən biz onu qoruyacağıq».

Digər bir ayədə belə buyurur:

«Şübhəsiz Allah öz vədəsinə yalançı çıxmaz».

Qurani-kərimdə onun batildən (təhrif və yalandan) uzaq olması haqda buyurulur:

«Və həqiqətən bu kitab izzətlidir, heç vaxt batil onun önü və arxasındandan onunla birgə olmaz, çünki o (Quran) hikmətli və (sifətləri) bəyənilmiş Rəbbin tərəfindən nazil olmuşdur».

Yeddinci:

Həzrət Muhəmməd (s) peyğəmbərlərin sonuncusu və üstünü olduğu kimi, İslam dini də dinlərin sonu, üstünü və əbədisidir. Həqiqətdə İslam dininin zühur etməsi ilə sair dinlər öz etibarlarını itirmişlər.

Həzrət Muhəmməddən (s) sonra isə heç bir peyğəmbər gəlməyəcəkdir. Qurani-kərimdə oxuyuruq:

«Muhəmməd (s) (Allah elçisi olub), sizlərdən heç birinizin atası deyildir. Lakin o, Allahın elçisi və peyğəmbərliyi xətm edəndir (sona çatdırandır) və Allah hər bir şeydən agahdır».

Sakkizinci:

Qurani-kərimdə buyurulduğu kimi, bəzi vaxtlar eyni zamanda iki şəxs peyğəmbərlik etmiş, amma onlardan biri digərinə tabe olmuşdur ki, Həzrət İbrahim (ə) və Həzrət Lutu (ə) buna misal vurmaq olar.

Dogguzuncu:

Biz müsəlmanlar İslam dini və Həzrət Muhəmmədin (s) sair dinlər və peyğəmbərlərdən üstün olmasına inanmaqdan əlavə, bütün ilahi dinlər, peyğəmbərlər və onlara gələn ilahi kitablara dərin hörmət bəsləyirik.

Qurani-kərimdə oxuyuruq:

«Allah elçisi ona nazil olanlara iman gətirmişdir və möminlər də hamılıqla Allaha, onun mələklərinə, göndərdiyi (asimani) kitablara və peyğəmbərlərə iman gətirərək deyərlər: «Allahın göndərdiyi peyğəmbərlərin heç birinin arasında fərq qoymarıq». Və (möminlər) hamılıqla deyərlər: «Biz Allahın fərmanını eşidib (ona) iman gətirdik. İlahi, biz Sənin bağışlamağını istəyir və Sənə tərəf qayıdacağımızı bilirik».

SONUNCU PEYĞƏMBƏR

Öyrəndik ki, sonuncu peyğəmbər Həzrət Muhəmməd ibn Əbdullahdır (s). O, qırx yaşında peyğəmbərliyə yüksəlmişdir. Tarixin şahidliyinə görə o, bütün ömrü boyu bir an da bütə pərəstiş etməmiş və Allaha şərik qoşmamışdır.

- O, həmişə, xüsusilə peyğəmbərlik məqamına yetməzdən qabaqkı illərdə Həra dağının (Həra mağarasının) ayrıca bir yerində Tanrıya dua və pərəstiş edərdi.
- O, Tanrı tərəfindən elə tarixi dövrdə hökm və göstəriş aldı, elə bir zamanda adamları Tanrı qanunları ilə idarə etmək tapşırığı ilə çıxış etdi ki, bəşər cəmiyyəti hərc-mərclik, müharibə və qanlı səhnələrin şahidi idi. Beyinlərdə xurafat və puç əfsanələr hökm edirdi.
 - O, öz peyğəmbərlik məqamını elan etdi, bunun sübutu üçün çoxlu möcüzələr və şahidlər gətirdi.

Onun möcüzələri içərisində birisi olduqca canlı, gözəçarpan və möhkəm idi. Bu məsələ indi də Muhəmmədin peyğəmbərliyinə şahid olacaq dərəcədə öz gücünü və təsirini saxlayır.

Bu canlı sənəd və əbədi möcüzə Qurani-məciddir ki, indi də parlaq bir günəş kimi cəmiyyətdə nur saçır, onun davamçılarının qəlbini işıqlandırır.

Quran indi də uca səslə belə söyləyir:

«Məni gətirən adi insan deyil, mən sadə insan fikrinin qurub yaratdığı söz toplusu da deyiləm. Məni gətirən üstün və fəzilət sahibi bir insandır ki, qeyb aləmi ilə və bu dünyanın yaradanı ilə əlaqəsi vardır. Allah onu bəşəri düz yola hidayət etmək üçün göndərmişdir".

İslam peyğəmbəri belə deyirdi:

"Ey camaat! Mən Allah tərəfindən peyğəmbərliyə seçilmişəm, bu Quran mənim peyğəmbərliyim üçün canlı sənəd və şahiddir. Əgər mənim dediklərimə şəkk edirsinizsə, hamınız bir yerə toplaşın, bir birinizə kömək və yardım edin, bu Quranın surələrinə bənzər bir surə gətirin. Əgər bu işdə uğur qazansanız və mənimlə bərabər olsanız, o zaman mənim peyğəmbərliyimi qəbul etməyə bilərsiniz. Ancaq əgər müvəffəq olmasanız, (və yəqin ki, heç vaxt olmayacaqsınız) onda bilin ki, mən Tanrı ilə Tanrının xalqı arasında vasitəyəm. Onun peyğəmbəri və elçisiyəm ki, sizi xoşbəxtlik və kamal yoluna hidayət edəm".



O zaman bütün söz ustaları, yazıçı və şairlər, xüsusilə fəsahət və bəlağət sahəsində mahir olanlar nəinki Quranda olduğu kimi bir ayə yarada bilmədilər, əksinə hamısı öz acizliyini etiraf etdi. O zamandan bu günə kimi islamın düşmənləri islama qarşı zidd olan bütün vasitələrdən istifadə etdilər, lakin müsəlmanların müqəddəs kitabı olan Quranla mübarizə apara bilmədilər, Qurana bənzər bir ayə də yarada bilmədilər.

QURAN ƏBƏDİ MÖCÜZƏDİR!

Quran təkcə fəsahət və bəlağət, ifadə gözəlliyi, ibarə və tərkiblərin şirinliyi, cümlələrin yığcam və mənalı olması, cazibədarlıq, ruhi cəzbetmə qüvvəsi baxımından möcüzəli sayılmır, bu müqəddəs kitab bir çox cəhətdən də möcüzəli hesab edilir. Onlardan bəzilərini xülasə şəklində qeyd edək.

Bütün tarix yazarlar belə bir məsələdə eyni fikirdədirlər ki, islamın hörmətli peyğəmbəri (s) "ümmi"-yəni dərs oxumamış və təhsil almamış bir şəxs idi. Qırx yaşında peyğəmbərliyə yetişmişdi. Bu vaxta qədər heç kəsin yanında dərs oxumayıb. Bununla belə islam peyğəmbəri Quranda keçmiş peyğəmbərlərdən böyük bir qisminin həyatını nəql etmişdir. Əlbəttə başqalarının sərgüzəştini bəyan etmək təklikdə möcüzə deyil. Bu əhvalatlar yəhudilərin və xaçpərəstlərin kitablarında (əhdi-qədim və əhdi-cədid) da verilmişdir. Biz Quranın bu hissəsini (yəni peyğəmbərlərin əhvalatını) əhdi-qədim və əhdi-cədid (Tövrat və Zəbur) ilə müqayisə edə bilərik. Bu yol ilə də Quranın səmavi kitab olduğunu başa düşərik. Çünki biz yəhudi və xaçpərəstlərin əhdi-qədim və əhdi-cədid kitablarının indiki variantına müraciət etsək, görərik ki, bunları yazanlar o qədər nadan olublar ki, tarixin ən görkəmli insanları və pak müəllimləri olan peyğəmbərlərin tarixini ibrətamiz bir tərzdə bəyan etməmişlər, bəlkə onlara böhtanlar yazmışlar.

Quran ən böyük ədalət məktəbidir, ictimai ədalətin qaynağıdır. Quran xalq arasında sərvəti elə ədalətli bir şəkildə bölür ki, əgər bu göstəriş və qanunlar həyata keçirilərsə, onda yer üzərində insanlar arasında aclıq və yoxsulluğun kökü kəsiləcəkdir.

Quran cəmiyyətin asayişinin bərqərar olması üçün möhkəm cəza qanunları gətirmişdir ki, bu qanunlar insanların rifah və asayişini təzmin edir. İslamın hərbi qanunu, ordu quruluşu və müharibə proqramı o dərəcədə mütərəqqidir ki, hətta düşmənin hüquq və namusu da nəzərdən qaçmamışdır.

Nəhayət islam hüququ o qədər genişdir ki, bəşər həyatını onun dünyaya qədəm qoyduğu gündən torpağa tapşırılan günədək hərtərəfli və insani proqramlar əhatəsinə alır, hər şey üçün - cüzi məsələ olsa da müəyyən hökm nəzərdə tutur.

Bir nəfər dərs oxumamış adam qeyb aləmindən kömək almadan və Tanrı ilə ünsiyyət saxlamadan belə bir ağıllı və parlaq qanunları verə bilərmi?

İslamın üstünlüyü və Quranın möcüzə olması təkcə bu deyilən söhbətlərdə xülasə olunmur. Bu mənada bir sıra başqa amillər də vardır ki, bizə mühüm bir məsələni anladır.

Quranı gətirən şəxs ilahi bir rəhbər, başçı və müəllimdir, onun proqram və qanunları da ilahi qanunlardır.

İmam Rza (ə) buyurur:

Cəddim Həzrət Sadiqdən (ə) soruşdular:

- Nə üçün Quran nə qədər çox yayılarsa da, qulaq onun qiraətinə nə qədər tanış olub öyrəşsə də, onu nə qədər oxuyub təlim etsələr də köhnəlmir? Bəlkə əksinə, günbəgün onun təravəti və təzəliyi artır.

İmam Sadiq (ə) belə cavab verdi:

- Bu ona görə belədir ki, Quran xüsusi zaman üçün və ayrıca adamlar üçün nazil olmamışdır. Ona görə də bütün zamanlarda yeni və təzədir.

Bəli, əgər Quranı öz həyat proqramımız kimi götürsək, şübhəsiz bizim səadət və kamal məqamına yetməyimiz təzmin olunacaqdır. Necə ki, islamın əvvəl çağında müsəlmanlar Quran işığında qısa müddət ərzində izzət və əzəmətə yetişdi, biz də yenə öz itirilmiş əzəmət və şövkətimizi bərqərar edəcəyik.

Lakin təəssüflər olsun ki, müsəlmanlar Quranı unutmuşlar, ona görə də islam dünyası müşahidə etdiyimiz bir vəziyyətə düşmüşdür.

İMAMƏT

Dinin əsas etiqadlarının dördüncüsü imamətdir.

İmamət nədir? İmamət - yəni xalqın dini və dünyəvi işlərinin idarə olunması və rəhbərliyinin islam peyğəmbəri Muhəmməd ibn Əbdullahın (s) canişininə tapşırılması.

İmamın olması peyğəmbərdən sonrakı dövr üçün iki cəhətdən zəruridir:

1 - Danışığı və fərmanı nüfuzlu olmayan bir rəhbər olmadan ictimai həyatın uğurlu olması mümkün deyildir. Nə qədər ki, peyğəmbər sağ idi, müsəlmanların hakimiyyət və rəhbərlik məsələləri onun əli ilə idarə olunurdu. Diqqət yetirmək lazımdır ki, peyğəmbər göylərin səfiri və nümayəndəsi idi, bundan əlavə o, eyni zamanda müsəlmanların hakim və hökmdarı idi.

Bu cəhətdən peyğəmbərin vəfatından sonra müsəlmanların rəhbərlik və hökumət məsələləri hərəkətdən qalmamaq üçün onun canişini bu məqamı ələ almalı, peyğəmbərin hədəflərini bütün dünyada olan tövhid qanunlarına əsasən həyata keçirməli, xalqı isə istənilən kamal dərəcəsinə çatdırmalı idi. Əgər belə olmasaydı, Rəsuli-Əkrəmin (s) zəhmətləri aradan gedərdi və müsəlmanlar təkamül karvanından geri qalardı. Doğrudan da bir zamanlar tədbirli və uzaqgörən başçıların olmaması ucbatından islam dünyası çox şey itirmişdir.

Peyğəmbər (s) təkcə müsəlmanların hakim və başçısı deyildi, o, həmçinin ilahi səfir idi ki, həqiqətləri xalq üçün açıqlayırdı.

İslam peyğəmbərinin vəfatından sonra həqiqətləri öyrətmək və dini-məzhəbi məfhumları izah etmək üçün, islam peyğəmbərinin izah etmədikləri dini hökmləri xalqa çatdırmaq üçün bir şəxs olmazsa, yəni xalq arasında bu böyük vəzifələri həyata keçirən bir başçı rəhbər olmasa, islam dünyasına xələl yetişər, böyük çətinliklər qarşıya çıxar. Bu cəhətdən lazımdır ki, peyğəmbərin canişini hesab edilən imam işləri öz öhdəsinə götürsün. Beləliklə də xalqın dini və əqidə baxımından olan problemləri həll edilmiş olsun.

Bəzən belə söylənilir ki, peyğəmbər islam qayda-qanunlarını kamil şəkildə xalqa bəyan etmişdir. Bu o deməkdir ki, o, islam ayinlərini ümumi və külli halda, bütöv bir sistem kimi tam şəkildə xalqa çatdırmışdır. Ancaq eyni zamanda bütün bu ümumi məsələləri izah etmək və çətinlikləri aradan qaldırmaq üçün Quranın ali həqiqətlərini camaata öyrətmək üçün öz məlumat səviyyəsinə görə peyğəmbərin(s) səviyyəsinə uyğun böyük bir müəllimin varlığına mütləq və zəruri bir ehtiyac vardır.

İmam Sadiqin (ə) şagirdlərindən biri ilə bir nəfər sünni alimi arasında peyğəmbərdən sonra imam və rəhbərin zəruri olması haqqında gedən söhbət və mübahisəyə fikir verək. Bu söhbətdə bir sıra mühüm cəhətlər açıqlanmışdır.

İmam Sadiqin (ə) cavan və görkəmli şagirdlərindən olan Hişam belə söyləyir:

Cümə günü Bəsrə şəhərinə daxil oldum, məscidə getdim. Əmr ibn Übeyd Mötəzili məsciddə oturmuşdu, böyük bir dəstə də onun ətrafında həlqə vurmuşdu. Ona müxtəlif suallar verirdilər. Mən də məclisin bir tərəfində onların arasında oturdum. Hər bir kəs bir söz soruşurdu. Mən də Əmrə üz tutub dedim:

- Ey alim şəxs! Mən bu şəhərin adamlarından deyiləm. İcazə versəz sizdən bir sual edim? Əmr dedi:
 - Ürəyin nə istəyirsə soruş.

Dedim:

- Sizin gözünüz varmı?

Dedi:

- Məgər görmürsənmi mənim gözüm var, daha niyə bunu soruşursan? Dedim:
- Mənim suallarım bu növdür.

Dedi:

Soruş, doğrudur ki, sualların faydasızdır.

Dedim:

- Sizin gözünüz varmı?
- Bəli, var.
- Gözlə nə edirsiniz?
- Onunla görməli şeyləri görürəm, onların rəngini, növünü və s. təyin edirəm.
- Diliniz də varmı?
- Bəli, var.
- Onunla nə iş görürsünüz?

	• 7
	aid
$\sim q$	ww

- Onunla yeməyin dadını və ləzzətini bilirəm.
- Qoxu və iybilmə hissiniz varmı?
- Bəli, var.
- Onunla ne edirsiniz?
- Onunla qoxuları duyuram.
- Sizin bunlardan başqa qəlbiniz (və ağlınız) da vardırmı?
- Bəli. var.
- Onunla ne edirsiniz?
- Əgər mənim başqa bədən üzvlərim və duyğularım şəkk və tərəddüd edərsə, qəlbim şəkk və şübhəni aradan qaldırar. Çünki aydındır ki, bəzi hallarda insanın beş hiss duyğusu səhvə yol verir, onların səhvlərini aradan qaldırmaq üçün ağıl və qəlb məhkəməsinə müraciət edirik, bununla da onların səhvlərini aşkar edirik.

Hişam deyir:

- Elə ki, Əmr ibn Übeyd bu cümləni dedi, mən də onun söylədiklərini təsdiq etdim və dedim:
- Bəli, Allah insanın üzvlərinin və beş duyğu orqanlarının fəaliyyətini istiqamətləndirmək üçün eyni zamanda onların xəta və səhvlərini aradan qaldırmaq məqsədilə qəlbi yaratmışdır. Ey alim! Belə söyləsək düzgün olarmı: Tanrı insanın gözünü, qulağını və başqa üzvlərini yol göstərənsiz yaratmamışdır. Mehriban Tanrı Rəsuli-Əkrəmdən (s) sonra müsəlmanları rəhbərsiz və yol göstərənsiz qoymuşdursa, nəticədə insanlar şəkk, şübhə, tərəddüd və ixtilaf içində qalmazmı və yoldan çıxmağa, məhv olmağa yuvarlanmazmı?

Bir düşünmək gərəkdir: hansı sağlam fikir və düşüncə bu mətləbi qəbul edər?!

Hişam daha sonra deyir:

«O zaman bu sayaq sadə suallardan belə bir böyük nəticə ortaya qoydum. Əmr ibn Übeyd başa düşdü ki, mən şiəyəm və İmam Sadiqin(ə) şagirdlərindənəm. Bu səbəbdən sakit oldu, mənə başqa cavab verə bilmədi. Təkcə xoşagəlimli ümumi sözləri deməklə mübahisəni və söhbəti bitirdi».

Hişam bu mübahisə və söhbətdən belə nəticə çıxarmaq istəyir:

Allah-təala peyğəmbərdən sonra onun canişini olaraq mütləq rəhbər və başçılar təyin etmişdir ki, bir-birinin ardınca müsəlmanların rəhbəri və başçısı olsun.

Bəli, islamın adlı-sanlı filosofu Əbu Əli Sinanın dediklərinə diqqət yetirək:

«Allah-təala hikmətlidir, insan üçün onun ən kiçicik və zəruri ehtiyacını ödəmək üçün kiprik və qaş yaratmışdır. Belə olduğu təqdirdə ağıl və məntiqə uyarlı olarmı ki, bu qədər mehriban olan Tanrı insanın ən böyük ehtiyacını - yəni ona yol göstərən təyin etməyi unutsun və bundan qafil olsun, insanı başçısız, rəhbərsiz, tərbiyəçisiz və müəllimsiz qoysun, xalqı başlı-başına buraxsın».

İMAMƏT (2)

Müsəlmanların imam və başçısı, Rəsuli-əkrəmin (s) canişini kimi xalqın dini və dünyəvi işlərinin idarə olunmasını öz öhdəsinə götürmək istərkən gərək bir sıra imtiyazlara malik olsun.

Günah, xəta və səhvdən uzaq olsun ki, ictimaiyyəti səadətə doğru yönəldə bilsin və xalqa rəhbərlik etməyə haqqı olsun. Çünki özü təmiz olmayan şəxs xalqı doğru yola yönəldə bilməz.

İmam gərək qeyb aləmi ilə təmas və ünsiyyətdə olsun, tükənməz ilahi elmdən faydalana bilsin. Deməli, belə olduqda, o, islam maarifinin həqiqətlərini və hökmlərini olduğu kimi müsəlmanlara çatdıra bilər. Çünki əgər o da başqa adamlar kimi güman və zənn əsasında fikir söyləsə və adi bəşəri elmlərdən istifadə etsə, onun dedikləri xatircəmlik yaratmayacaq, xalq islam maarifinin həqiqətlərinə yetişməyəcək.

İmam Tanrı tərəfindən Rəsuli-əkrəm (s) vasitəsilə və ya ondan qabaqkı imam vasitəsilə təyin olunmalıdır. Çünki Tanrıdan və peyğəmbərdən savayı heç kəs bir şəxsin məsum olması barəsində hökm verə bilməz.

Buna görə də imamın seçilməsini ümumi xalqın öhdəsinə buraxmaq düzgün deyil, çünki camaat çox zaman müəyyən şəxsləri pak və məsum hesab edir, ancaq həqiqətdə onlar pak deyillər. Camaat bugünkü zahiri vəziyyətə görə bir şəxsin paklığını görüb təsdiq edir, lakin gələcəkdə onların xətaya düçar olacağından xəbərdar deyillər.

Yalnız və yalnız Allahdır ki, indidən və gələcəkdən, zahir və batından xəbərdardır. O bilir ki, hansı şəxsiyyəti Rəsuli-əkrəmdən(s) sonra xalqa rəhbərlik və cəmiyyətə imamlıq etməyə təyin etmək olar.

Qurani-məcid belə buyurur:

	<i>Ogaid</i>	
--	--------------------------------	--

"Allah daha yaxşı bilir ki, xalqın dini və dünyəvi rəhbərliyini və risalət işini kimin öhdəsinə tapşırsın".

Kim peyğəmbərin(s) canişini kimi təyin edilmişdir?

İslam peyğəmbəri Muhəmməd(s) Allahın fərmanı ilə bütün vəsiləri və canişinlərini xalqa bəlli etmişdir, onların adını bir-bir çəkmişdir, onların imamət hüququnu müəyyən etmişdir. Xüsusilə Əmirəl-möminin Əlinin(ə) canişinlik məqamını dəfələrlə xalqa xatırlatmışdır. Tarix kitablarına, hədis toplularına müraciət etməklə məlum olur ki, o Həzrət iyirmi üç illik peyğəmbərlik və risalət dövründə hər qarşıya çıxan münasib zamanda Əlinin(ə) canişinlik məsələsini irəli sürmüş və söyləmişdir. Burada iki məqama diqqət yetirməklə kifayətlənirik. Bunlardan biri Rəsuli-əkrəmin (ə) besətinin ilk çağına, o birisi isə o Həzrətin ömrünün son dövrünə təsadüf edir.

1. Nübuvvət və imamət bölünməz tamdır.

Təqribən Rəsuli-əkrəmin(s) peyğəmbərlik məqamına yetişməsindən üç il keçmişdi ki, bu ayə nazil oldu:

"Öz yaxın qohumlarını ilahi əzabından qorxut, onları Allaha pərəstişə dəvət et".

Təfsirçilər bu ayənin təfsiri barəsində belə yazırlar:

Allah-təala Rəsuli-əkrəmə (s) fərman verdi ki, öz yaxın qohumlarını bir olan Allaha pərəstişə dəvət etsin. Həmin gün peyğəmbər (s) yaşı on beşdən artıq olmayan Əliyə (ə) göstəriş verdi ki, yemək hazırlasın. Sonra Əbdülmüttəlibin 40-a qədər övladını dəvət etdi ki, öz risalətini onlara bildirsin. O gün yeməkdən sonra peyğəmbərin əmisi Əbu Ləhəb öz əsassız və boş sözləri ilə məclisi dağıtdı.

Rəsuli-əkrəm (s) ikinci dəfə məclis təşkil etdi. Yeməkdən sonra öz dəvətini elan etdi və söylədi:

"Mən Allah tərəfindən peyğəmbərliyə seçilmiş və yüksəlmişəm. Dünya və axirətin xeyrini sizin üçün gətirmişəm. Allah-təala mənə əmr etmişdir ki, sizi Onun tərəfinə çağırım".

Sonra Rəsuli-əkrəm (s) elə həmin məclisdə belə söylədi:

"İndi sizlərdən kim hazırdır ki, mənim arxamda dursun və tərəfimi saxlasın? O adam mənim qardaşım, vəsim və canişinim olsun!".

Əli (ə) dərhal ayağa qalxdı və hazır olduğunu bildirdi. Rəsuli-əkrəm (s) ona üz tutub buyurdu:

- Otur.

O öz sözünü üç dəfə təkrar etdi. Hər üç dəfədə Əlidən (ə) başqa kimsə cavab vermədi.

Bu anda peyğəmbər Həzrətləri orada olanlara üz tutub belə söylədi:

«Bu cavan (Əli) sizin aranızda mənim qardaşım, vəsim və canişinimdir. Onun ardınca gedin və onun sözlərinə qulaq asın».

Bu hadisə sünni və şiə tarixində təsdiq olunub və onda heç bir şəkk-şübhə yoxdur. Həmin məsələ bir daha sübut edir ki, imamət və peyğəmbərlik məsələsi bir-birindən ayrılmazdır. Allahın peyğəmbəri xalqa təqdim və elan edildiyi kimi, ondan sonra həmin gün xalqın imam və başçısı da elan edilir.

Əslində bilməliyik ki, nübuvvət və imamətin özülünü eyni şey təşkil edir. Bu iki məqam zəncir həlqələri kimi bir-birinə bağlıdır. İmamət bir növ risalət proqramının ardı və davamıdır. İmam və canişin peyğəmbərin getdiyi yolu, yerinə yetirdiyi işləri edir. Bircə məsələ var ki, peyğəmbər dinin əsas və bünövrəsini qoyan, imam isə onu bəyan edəndir.

2. Ğədir hədisi

Peyğəmbəri-əkrəm(s) ömrünün son ilində Tanrı evində olan həcc ziyarətindən qayıdan zaman Ğədir Xum adlı bir yerdə dayandı. Bu yerdə müsafirlərin yolları bir-birindən ayrılırdı. Hamının onu görə biləcəyi hündür bir yerdə dayandı. Sonra Əlinin(ə) canişinlik məsələsini yüz min nəfərə yaxın toplaşan adamlara elan etdi. Əlinin(ə) əlini yuxarı qaldırdı. Camaat hamısı bu vəziyyəti görürdü. Peyğəmbər dedi:

«Ey camaat! Mən sizin vəliniz və ixtiyar sahibi olduğum, sizin canınıza və malınıza hakim olduğum kimi, Əli də sizin mövlanız və vəlinizdir. Mən hər kimin mövlasıyamsa, Əli də onun mövlasıdır".

Beləliklə, bütün camaat üçün bir daha məlum oldu ki, Əli(ə) Rəsuli-əkrəmin (s) birbaşa canişinidir. Həmin gün camaat bu ali məqama görə Əliyə(ə) təbrik sözləri dedilər.

Hətta həmin gün Ömər Əliyə(ə) belə söylədi:

"Bəh-bəh. Sən mənim mövlam və bütün müsəlmanların mövlası oldun!"

Bəli, islam peyğəmbəri Əmirəl-mömininin canişinlik məsələsini öz ölümündən iki ay yarım qabaq neçənci dəfə olaraq təkrar-təkrar elan etdi ki, camaat bunu bilsin. Yəni camaat bilsin ki, o Həzrətin vəfatından sonra müsəlmanların rəhbəri və başçısı kimdir.

3. Səqəleyn hədisi.

Rəsuli-əkrəm(s) ömrünün son günlərində yenə də camaata belə söylədi:

∂	gaid	
	-	

"Ey camaat! Mən sizin aranızdan gedirəm, sizin üçün iki ağır, qiymətli şey qoyuram: Quran və itrətim (Əhli-beytim). Bu iki amildən yapışsanız və bu iki yadigarımın ardınca getsəniz, yoldan azmazsınız".

4. Cabirin hədisi.

Cabir ibn Əbdullah Ənsari belə söyləyir: «İşlərin valisi (hökmdarı) haqqında ayə nazil olarkən Allahın Rəsulu Muhəmmədə (s) dedim:

- Ya Rəsuləllah! Biz Allahı və onun Rəsulunu tanımışıq. Vacibdir ki, bu ayədə itaəti bizim üçün vacib buyurulan işlərin valisini də tanıyaq. İşlərin valisi dedikdə kim nəzərdə tutulur. Bunu bizə izah edin.

Rəsuli-əkrəm (s) buyurdu:

- Ey Cabir! Onlar mənim canişinlərim və məndən sonra gələn imamlardır. Onların birincisi Əli ibn Əbu Talibidir. Sonra bu sıra ilə gəlir:

Həsən ibn Əli

Hüseyn ibn Əli

Əli ibn Hüseyn

Muhəmməd ibn Əli

Bu ad Tövratda Baqir adı ilə məşhurdur, sən onun zamanını qocalıqda dərk edəcəksən, onu hər vaxt görsən, mənim salamımı yetir.

Muhəmməd ibn Əlidən sonra qalanları bu ardıcıllıqla gəlir:

Cəfər ibn Muhəmməd

Musa ibn Cəfər

Əli ibn Musa

Muhammad ibn Əli

Əli ibn Muhəmməd

Həsən ibn Əli

Ondan sonra onun övladı gəlir, onun adı və künyəsi mənim adım və künyəm ilə birdir.

O elə bir şəxsiyyətdir ki, Allah-təala onu bütün dünyaya üstün və hakim təyin etmişdir. Xalqın nəzərindən qeyb olub gizli qalan odur. Onun qeyb olması və gizli qalması çox uzun bir müddət çəkəcəkdir. O zamanadək ki, imanı möhkəm və əzmlə olan, onun imamlığına əqidəsi olanlar qalacaqdır.

Əlbəttə Rəsuli-əkrəmin (s) canişinlərinin adları yazılan hədislər çoxdur, biz yuxarıdakı hekayəti nümunə üçün nəql etdik.

Əvvəlki dərslərdə oxuduğumuz kimi, imam məsum olmalı və qeyb aləmi ilə sıx bağlı olmalıdır. Peyğəmbərimiz Rəsuli-əkrəmdən(s) sonra, on iki imamdan başqa heç kəsin barəsində məsumluq haqqında iddia edən olmamışdır, eyni zamanda, heç kəs bu on iki nəfər kimi elm və maarif mövzularını bəyan edə bilməmişdir.

Bu mövzunu isbat etmək üçün bir şey kifayət edər:

Əlinin(ə) "Nəhcül-bəlağə" kitabını və ya başqa imamların söhbətlərini mütaliə edin.

IMAM DİNİN MÜHAFİZƏÇİSİDİR

İmam, heç bir vaxt yeni din və şəriət yaratmır. Həqiqətdə, onun vəzifəsi islam peyğəmbərinin (s) şəriətini olduğu kimi qoruyub saxlamaq, onu təbliğ və təlim etməkdir. İmam (ə) insanları Muhəmməd peyğəmbərin (s) dininə doğru çağıraraq, onları bu müqəddəs dinlə yaxından tanış edir.

İmam ən elmli səxsdir.

İmam dinin bütün əsaslarını, hökmlərini, Quranın məna və şərhini olduğu kimi bilməli və anlamalıdır. Deməli, imam Allah tərəfindən ona bəxş olunan elmə və peyğəmbərin (s) vasitəsilə öyrəndiyi təlimlərə əsasən ən elmli bir şəxs olmalıdır. Bəli, yalnız belə bir elmin sahibi insanların etimadını qazanaraq, islamın həqiqətini anlatmaqda ən gözəl yardımçı və rəhbər ola bilər.

ƏLİ (Ə) SƏHABƏLƏRİN ƏN FƏZİLƏTLİSİ İDİ

Həzrət Əli (ə) səhabələrin ən üstünü və ən fəzilətlisi idi. O, İslam peyğəmbərindən sonra İslam ümmətinin birinci şəxsiyyətidir. Amma bununla belə, onun barəsində həddindən artıq olan bəzi xurafatlar boş, əsassız və haramdır. Həzrət Əliyə (ə) Allahlıq nisbəti verən, onu Allaha oxşar sayan hər bir şəxs kafirdir və müsəlmanların cərgəsindən xaric olmuşdur. Biz belə şəxslərin küfrlə dolu

	• 1
	aid
Vu	uıu

etiqadlarından uzağıq. Təəssüflər olsun ki, bu şəxslərin küfrlə dolu etiqadları bəzən "şiə" adı ilə qarışıq düşərək, səhv anlayış bağışlayır. Şiələrin pak etiqadlarının "ğüluvv" (Əliallahi) edən şəxslərin etiqadı ilə səhv salınması bəzən bir çox xoşagəlməz hallara səbəb olur. Bir halda ki, bütün şiə alimləri öz kitablarında belə şəxslərin (Əliallahi) müsəlman olmadığını, İslamdan xaric olduğunu dəfələrlə bəyan etmişlər.

BİZİM ZƏMANƏ İMAMIMIZ

Dünyaya bir islahatçı ruhani şəxsiyyətin gəlişi, onun bu dünyanın çöhrəsini dəyişdirəcəyi, zülm və sitəm dolu bir dünyada ədalət və insaf aləmi yaradacağı məsələsi bütün səmavi kitablarda və dini əqidələrdə vardır. İslam Peyğəmbəri (s) şiə və sünni rəvayətlərinin bir çoxunun təsdiq etdiyi kimi belə buyurmuşdur:

«Dünya zülm və sitəmlə dolu olan bir dövrdə (bəşər cəmiyyəti vəhşi bir icmaya çevrilən zaman) mənim on birinci övladım zühur edəcəkdir. Onun adı və künyəsi mənimlə eynidir, yəni Muhəmməd Əbülqasimdir. Onun zühur etməsilə bütün bədbəxtliklərə son qoyulacaq və islam öz həqiqi mənasında bütün dünyada yayılacaqdır.

On ikinci imam Həzrət Mehdinin xüsusiyyətləri sünni və şiə rəvayətlərində nəql edilmişdir, onlardan bir qismini burada veririk.

O Həzrət Peyğəmbərin, Əlinin, Fatimənin və Hüseynin övladıdır. İmam Hüseynin doqquzuncu övladı, İmam Sadiqin altıncı övladı, İmam Rzanın dördüncü övladı olmaqla, İmam Həsən Əskərinin birbasa övladıdır;

Onun iki qeybəti (qeyb olması) vardır ki, bunlardan birinin müddəti qısa, o birinin müddəti uzun olacaqdır;

İkinci qeybətin müddəti o qədər uzun çəkəcək ki, imanı möhkəm olmayan adamlar yavaş-yavaş tərəddüd və şəkk-şübhədə olacaqlar;

O Həzrətin ömrü uzun olacaqdır;

Zühur edəndə dünya ədalət və insafla dolacaq, bütün dünyada ilahi bir hökumət bərgərar olacaqdır.

Bu xüsusiyyətlər, yüzlərlə sünni və şiə rəvayətlərində verilən başqa cəhətlər ona görə nəql olunur ki, camaat özünü yalandan Mehdi kimi qələmə verən adamları tanısın, onlara aldanmasın və düz yoldan çıxmasın.

On ikinci imam Həzrət Mehdi (ə) hicri qəməri iki yüz əlli beş və ya əlli altıncı ildə Samirrə şəhərində dünyaya gəldi. O Həzrətin atası dünyadan gedən ilədək, yəni hicri yüz altmışıncı ilə kimi çox adamlar o Həzrəti İmam Həsən Əskərinin (ə) evində uşaq çağında görmüşdülər. Onda imamlıq, böyüklük və əzəmət nişanələri hamıya bəlli idi və İmam Həsən Əskəri (ə) özü də vəziyyətin imkan verdiyi kimi Həzrət Mehdinin (ə) imamlığını camaata xatırlatmışdı.

O Həzrətin atası dünyadan köçən ildən sonra Həzrət Mehdi xalqın nəzərindən qeyb oldu. Abbasi xəlifələri onu öldürmək məqsədi daşıyırdılar və bütün mənada niyyətləri bu idi ki, onu ələ keçirsinlər. Kiçik (səqir) qeybət adlanan təqribən 70 il müddətində şiələrin o Həzrətlə əlaqəsi kəsilməmişdi. Çünki bu müddətdə o Həzrət dörd nəfəri bir-birinin ardınca özünə nayib təyin etmişdi ki, camaat onlara müraciət etsin, onların vasitəsilə öz dini ehtiyaclarını və elmi tələblərini imama çatdırsınlar və eyni zamanda imamdan cavab alsınlar. Lakin hicri üç yüz iyirmi doqquzuncu ildə o Həzrətin dördüncü nayibi dünyadan getdi və bu tarixdən etibarən böyük qeybətin (qeybəti-kübra) dövrü başlandı. O Həzrət özü üçün bir daha nayib təyin etmədi. Camaat dini maarif və ehkamlar sahəsində göstəriş almaq üçün böyük din alimləri və fəqihlərə müraciət etməli oldular.

İndi böyük qeybətdən min ildən çox vaxt keçmişdir və şiələr o ədalət və haqq məzhərinin gəlişini gözləyirlər ki, gəlib müsəlmanların bədbəxtliklərinə son qoysun, onlara həqiqi islama və səadətə yetişmək yolunda rəhbərlik etsin.

Əlbəttə, İmam Zamanın gəlişini gözləmək o mənada deyildir ki, bütün müsəlmanlar əlini əlinin üstünə qoyub islam hədəflərini irəli aparmaq yolunda heç bir tədbir görməli deyillər, təkcə o Həzrətin gəlişini gözləməlidirlər. Əvvəllər də böyük alimlərin qədim vaxtlarda dediyi kimi, bütün müsəlmanların vəzifəsi budur ki, hər bir şəraitdə islam maarifi və ehkamının bərqərar olması və genişlənməsi yolunda çalışsınlar. Zülm, sitəm və günah müqabilində dözüm və səbat göstərsinlər, bütün imkanları ilə mübarizə aparsınlar.

Başqa ifadə ilə desək, çalışmaq lazımdır ki, ədalət və insaf hökuməti üçün zəmin yaradılsın, yəni cəmiyyəti bu tərzdə tərbiyə etmək lazımdır. Əgər cəmiyyətdə zülm və cəfa hökm edərsə, hamı ona etiraz etməlidir. Xülasə, hər bir müsəlmanın vəzifəsi budur ki, islam və iman yolunda fədakarlıq etsin,



həmişə Mehdinin (ə) gəlişini qarşılamağa hazır olsun - yəni öz həyatını elə tərzdə təmin etsin ki, o Həzrətin qoyduğu qanunlara uyğun olsun və o Həzrətlə bir sırada qədəm qoya bilsin.

Əvvəlcə qeyd olunduğu kimi, Həzrət İmam Zaman (ə) hicri iki yüz altmışıncı ildən indiyədək qeyb olmuş və o Həzrətin zühuru heç kəs üçün məlum deyil. Əgər bir nəfər o Həzrətin zühuru üçün tarix təyin edərsə, bizim borcumuzdur ki, onu təkzib edək və dediklərini qəbul etməyək.

Bəli, o gün ki, zülm və cövr ən yüksək dərəcəsinə çatacaq, o gün ki, camaat zülm və sitəmdən yorulacaq və hamı həqiqi ədalətin bərqərar olmasını istəyəcək, yəni düşüncə tərzi dəyişəcək, o gün ki, Tanrı xalqın məsləhətinə uyğun on ikinci imamın zühurunu zəruri biləcək, onda o Həzrət zühur edəcək, dünya bir mədəniyyət mərkəzinə və cənnətli gülüstana çevriləcəkdir.

QEYBƏT ZAMANI XALQIN VƏZİFƏSİ

İmam Zamanın (ə) özündən nəql edildiyi kimi, camaatın qeybət dövründə vəzifəsi budur ki, dini işlərdə, şəriət ehkamlarının icrasında və ictimai vəzifələrinin ifasında alimlərə və təqlid qaynağı sayılan rütbəli müctəhidlərə müraciət etsinlər, həyatın bütün sahələrində onların göstərişlərinə uyğun əməl etsinlər.

Aydındır ki, böyük alimlər və möhtərəm müctəhidlər özlərindən heç bir fitva vermirlər, onlar Quran, peyğəmbər və pak imamların kəlamlarından istifadə etməklə xalqa hökmlər verirlər. Hətta onlara müraciət etmək peyğəmbərə, imama və Qur'ana müraciət etmək deməkdir. Onlarla müxalifətdə olmaq isə Quran və İmam Zamanla müxalifət etməkdir.

İNSANIN MİN İL VƏ DAHA ÇOX YAŞAMASI MÜMKÜNDÜRMÜ?

Alimlər və araşdırıcılar söyləyirlər ki, ömür uzunluğu ölümün əsas səbəbi deyil, əsl səbəb bədənin bütün üzvlərində və ya onlardan bir qismində baş verən pozuntulardır. Belə olmasa, ölüm də tez baş verməz. Bu pozuntular qocalıqdan qabaq və təbii ömür prosesində baş verərsə, cavan adam da ölər, belə olmasa ölüm ancaq qocalıqda insanı yaxalayardı.

Buna görə də bir adam özünü həmin pozuntulardan qoruya bilərsə, uzun ömür surər və ölümün vaxtını uzada bilər.

Qəzet və jurnallarda oxuduğumuz kimi, alimlər elə bir ixtira etmək istəyirlər ki, onun köməyi ilə bədənin uzun ömür sürməsi üçün onun qabiliyyətini artırsınlar. Deməli, bəşərin daha uzun ömür sürmək qabiliyyəti vardır, amma gərək o, ölümü tezləşdirən amillərin qarşısını alsın.

Bu hesabla əgər bir nəfərin güclü və sağlam beyni, ürəyi, əsəbləri, böyrək, ciyər və mədəsi varsa, bütün sağlamlıq qaydalarını bilib onlara riayət edərsə, yemək və içməyin xüsusiyyətlərini bilməklə onlardan lazımınca faydalanarsa, heç bir maneəsiz adi adamların yaşadığı ömürdən bir neçə qat çox yasaya bilər və bəlkə də min il ömür sürər.

Əlbəttə, indiki şəraitdə hər bir adam bunu edə bilməz, ancaq belə bir fərdin olması (məsələn, imam kimi) zəruri olarsa - Tanrı onun yaradılış quruluşunu və gerçəklikdən faydalanma yolunu elə şəkildə tənzimləyər ki, müəyyən dərəcədə uzun ömür yaşaya bilsin. Biz əqli və nəqli dəlillərlə sübut etdik ki, İmam Zamanın (ə) varlığı dünyaya zəruridir, eyni zamanda bəşər üçün uzun ömür də mümkündür, gərək onun şərtlərinə riayət edilsin. Allah-təala istədiyi şəxs üçün uzun ömür imkanı verə bilər. Deməli, Allah-təala İmam Zaman (ə) üçün də uzun bir ömür təyin edə bilər.

Şiə əqidəsinə görə, on ikinci imam hicri iki yüz əlli beş və ya iki yüz əlli altıncı ildə dünyaya gəlmiş, indiyədək və bundan sonrakı bir müddətə kimi Tanrının istədiyi qədər diri qalacaqdır. Bu məsələdə heç bir elmi və təbii uyğunsuzluq və çətinlik yoxdur.

Bundan əlavə əgər adi qanunlarla bir fərdin ömrü bu qədər davam etməsə də, Allah-təalanın sonsuz qüdrətinə əsasən istisna olaraq bir fərdin ömrü uzun sürə bilər və o şəxs cavan da qala bilər.

	• 1
Da	aid
- 1	

MOAD

Dinin əsas etiqadlarının beşincisi məad məsələsinə etiqad bəsləməkdir.

(Tövhid - Ədl - Nübuvvət - İmamət - Məad)

Məad - yəni öz əməllərinə görə cəza və mükafata yetişmək üçün həyatın təzələnməsi.

Bu prinsip - yəni sonrakı həyat bəşər cəmiyyətinin ən qədim əqidələrindən biridir. Bu düşüncənin izləri neçə minillik tarixi olan bir sıra qədim xalqların tarixində müşahidə edilir.

Dünyanın məşhur dini təlimləri arasında əbədi həyata qayıdış məsələsi onların ümumi prinsipləri sırasında gedir. Maraqlıdır ki, sərlövhəsində yenidən dirçəliş ideyası olmayan heç bir məslək ilahi din və məzhəb səviyyəsində qəbul edilmir.

Bütün dünya xalqlarının keçmiş tarixində bu əqidənin olması onu göstərir ki, bu düşüncə bəşərin ümumi fitri məsələsidir. Çünki mümkün deyil ki, bu qədər qədim və uzun tarixə malik olan, ayrı-ayrı xalqlar arasında bu qədər geniş yayılan bir əqidə insanların ürəklərində olan fitri istəklərdən və çağırışlardan ilham almamış olsun. Bəlkə də hər bir fərd xüsusi hallarda hiss edir ki, onun həyat ipi ölümlə tam qırılmır, ölüm heç də onun həyat zəncirindəki son həlqəsi deyil. O, təkcə bu dünyəvi həyatda bir neçə müddət üçün müxtəlif bədbəxtliklər və problemlər burulğanında gün keçirmək üçün yaradılmayıb. Bəlkə də qaranlıq gecənin ardınca bir səhər gözlənilir, ölüm isə onun əbədi həyatı üçün bir nəfəscikdir.

Ona görə də demək lazımdır ki, məada etiqad bəsləmək fitri bir duyumdur, əslən dəlilə ehtiyacı yoxdur. Ancaq eyni zamanda daha çox izah vermək üçün məadın əsası və dirçəlişin (oyanışın) zəruri olması haqqında iki dəlil söylənilir.

TANRI ƏDALƏTİ VƏ HİKMƏTİNİN MƏAD İLƏ ƏLAQƏSİ

Bəşərin yaşadığı dünya elə bir dünyadır ki, onun əsaslarını ədalət və hüquq təşkil edir. Dünyanın xaliqi və yaradanı da ədalətli və insaflıdır. O, öz bəndələrinə göstəriş vermişdir ki, bu dünyada öz həyatlarını ədalət üzərində möhkəmlətsinlər, zülm və sitəmdən uzaq olsunlar. İnsanları düz yola yönəltmək üçün peyğəmbərlər göndərmişdir ki, bu məsum adamlar xalqa xeyir və şər yolunu göstərsinlər.

Ancaq ilahi fərmanların və peyğəmbərlərin düz yola dəvətinin qarşısında camaat iki dəstəyə bölünür.

Birinci dəstə başdan ayağa müti və Allah fərmanına qulaq asandır, din, əxlaq və məzhəbin düz yolundan sapınmamışlar, bütöv mənada özlərini napak işlərdən, aludəlikdən, günah və pis əxlaqdan kənar saxlamışlar və yaxud onlar heç olmazsa, bu fikirdədirlər ki, pak olsunlar.

İkinci dəstə, yəni başqa bir dəstə şəhvətpərəstlik, aludəlik, Allah bəndələrinə zülm və sitəm etmək kimi pis işlərə əl atmışlar. Onların rəftarı elədir ki, guya heç Allah tərəfindən onlar üçün peyğəmbər və fərman gəlməmişdir, onlara düzgün yol göstərilməyib. Onların həyatda özlərini təmin etmək, şəhvətpərəstlik, hiylə və fırıldaq, zülm və insafsızlıqdan başqa məqsədləri yoxdur. Öz hədəflərinə yetmək üçün heç bir cinayətdən çəkinməzlər.

Məsələn, tarixdən oxuyuruq ki, filan hakim (adı tarixdə qorxu və dəhşət doğurur) belə deyir:

«Mən Allah bəndələrinin bir qismini oda tökürəm, onlar alov içində yanaraq nalə və fəryad etdikcə ləzzət alıram. Mənim nəzərimcə pənahı və arxası olmayan adamların od içində naləsi və işgəncə altında fəryadı ən yaxşı musiqidir». Bu, bir insanın xislətidir.

Başqa bir insan isə belə söyləyir:

«And olsun Allaha, əgər yer üzünün səltənətini mənə versələr ki, bir zəif qarışqaya zülm edim, heç vaxt bu işə əl atmaram».

Biz özümüz də dünyada elə adamlar tanıyırıq ki, rəzalət və çirkinlikdən başqa bir əməlləri olmayıb. Eyni zamanda elə adamları da tanıyırıq ki, öz həyat və asayişini müsəlmanların asayişinə sərf edib.

Allahın insaf və ədaləti icazə verərmi ki, bu iki dəstə adamın aqibəti eyni olsunlar?

O böyük və adil Tanrının qarşısında bütün bəndələrin hesabı aydın olarkən, hər şeyin zahiri və batınındən xəbərdar olarkən, bu iki dəstəyə eyni gözlə baxa bilərmi?

Sağlam insan ağlı hökm edir ki, bu iki dəstə bir-birindən fərqlənirlər, onlardan hər birisi öz rəftar və əməllərinin cəzasına çatmalıdır.

Allaha iman bəsləyən və yaxşılıq edən kəs özü də yaxşılıq görsün, Allaha iman bəsləməyən, zülm və haqsızlıq edən və çirkin əməllərə qatlaşan adamlar isə öz pis işlərinə layiqdir və buna uyğun cəza

|--|--|

görməlidirlər. Beləliklə, Allah-təalanın ədalət və hikməti tələb edir ki, imanlı və yaxşı əməl sahibi olan adamlar ilə müşrik və bəd əməl sahibiləri arasında fərq olsun. Deməli, birincilərə imtiyaz və üstünlük verilməlidir. Şübhəsiz ki, bu üstünlük və imtiyaz dünyada tam şəkildə əldə edilmir. Biz öz gözlərimizlə görürük ki, bir çox imansız və bəd işlər görən şəxslər bu dünyada tam rifah, asayiş, naz-nemət içərisində ömür sürürlər, camaatın qanını sormaqla öz üzlərini qızardırlar.

Bunun müqabilində isə imanlı və yaxşı əməl sahiblərini görürük. Onlar öz ömrünü xalqa xidmət yolunda, cəmiyyəti islah etmək, fərdi və ictimai vəzifələrini yerinə yetirmək yolunda sərf edirlər.

Lakin bununla belə onlar tam narahatlıq, təzyiq, yoxsulluq, zindan və işkəncə içində həyat sürürlər. Nəhayət, bu vəziyyətdə də can verirlər.

Ona görə də, Allahın ədalət və hikmətinin tələbi ilə başqa bir dünya da olmalıdır ki, hər şey orada tarazlaşsın - yəni yaxşı əməl sahibləri öz yaxşılığının əvəzini, pis əməl sahibləri də öz pisliyinin cəzasını görsün.

Həmin başqa dünya məad və oyanış, dirçəliş dünyasıdır.

Bu anlam bütün dünya dinlərində və xüsusilə də islamda əsas sütun kimi, dinin əsas etiqadlarından biri kimi tanınmışdır.

MƏADIN İSBATI ÜÇÜN İKİNCİ DƏLİL

Bizim etiqad bəslədiyimiz Allah-təala hikmətli və bilən Tanrıdır, onun işləri hikmət üzərində qurulub. Bu dünyanı və insanı yaratmaqda, eyni zamanda insana ağıl verməkdə, böyük peyğəmbərləri xalqı hidayət etməyə göndərməkdə məqsəd və hədəfi olmuşdur.

Məgər insanı yaratmaqda hədəf təkcə bundan ibarətdir ki, o, bir neçə gün dünyada öz nəfsani təmayüllərinə uyğun yaşasın, neçə min kiloqram yemək yesin, neçə yüz min litr su içsin, bir qədər ömür sürəndən və ya məhrumiyyətdən sonra yenə də başını torpağın altına qoysun?!

Doğrudan da, əgər yaranışın hədəfi budursa, deməli, insan boş və mənasız yerə yaradılmışdır. Halbuki yaradan və pərvərdigar hikmətlidir, ondan puç və mənasız iş baş verməz.

Əgər bir qədər fikirləşib düşüncələrə dalsaq, bu nəticəyə yetişərik ki, insanın yaradılmasından hədəf həmin məhdud dünya həyatı deyil. O, qeyri-məhdud və əbədi bir həyat üçün yaranmışdır. Bu isə ölümdən sonrakı bir həyat deməkdir.

Qurani-məcid bir dəlilə işarə edərək ayələrin birində belə buyurmuşdur:

"Siz güman edirsiniz ki, sizləri əbəs və bihudə yerə yaratmışıq və siz bizim tərəfə qayıtmayacaqsınız?!"

Quranda bu məzmunda ayələr çoxdur.

MƏAD CİSMANİ ANLAMDIR

Quran ayələrindən istifadə etməklə bəlli olur ki, məad və ölümdən sonrakı diriliş cismani bir anlamdır. Yəni insanın ruhu bir daha bədənə qayıdır, ruh və bədən hər ikisi öz əməllərinin cəzasına çatırlar.

Günlərin birində islama müxalif olanlardan biri, Ubbi ibn Xələf adlı bir nəfər çürümüş bir sümüyü peyğəmbərin (s) yanına gətirdi, onu əlində un kimi yumşaltdı, toz halına salıb havaya səpələdi. Məadı inkar etmək məqsədilə bu dağılmış hissəciklərin bir daha pərakəndə haldan toplanaraq əvvəlki vəziyyətə qayıtmağının mümkün olmadığını sübut etmək üçün söylədi:

- O hansı qüdrətdir ki, bu çürük və torpağa çevrilmiş sümükləri ikinci dəfə diriltməyə qadirdir? Allah-təala Rəsuli-əkrəmə fərman göndərdi ki, belə desin və onun cavabını versin:
- Həmin Allahdır ki, başlanğıcda bu sümükləri torpaqdan yaratdı, ona həyat və ömür verdi. Yenə də həmin Allah bir daha bu dağınıq və çürük sümükləri cəmləyib diriltməyə qadirdir.

MƏADA İNAMIN TƏSİR VƏ NƏTİCƏSİ

Məada inamın böyük əqli, mənəvi və əxlaqi təsiri vardır.

Bu inam insanı öz vəzifəsini yerinə yetirməkdə çalışqan edir, o öz işindən möhkəm yapışır. Çünki o belə öyrənib ki, heç bir əməl əvəzsiz qalmaz. Tanrı hər şeyin haqq-hesabını dəqiq biləndir, hər şeyin gizlin və aşkar cəhətlərini bilən ədalətli hakimdir. Bu inamla insan tam ümidvarlıq hissi ilə, arxayın halda öz xidmətlərini davam etdirir, özünü islah etməklə məşğul olur.

Yenidən dirçəliş inamı insana həyat müjdəsi verir, insan bilir ki, təkcə bu məhdud həyat üçün yaradılmayıb, ölümlə həyatın yeni bir mərhəlsinə qədəm qoyur. Bu yeni həyat dünyadan daha genişdir. İnsan bilir ki, dünya axirət həyatının müqəddiməsidir, geniş axirət həyatı isə insanın dünya həyatında əldə etdiyi əməllər, rəftar, əxlaq və ruhiyyəsinin nəticəsidir. Axirət dünya həyatından ayrılmaz deyil, bağlıdır. Necə deyərlər, axirətdə həmin dünya həyatında əkdiyi toxumun məhsulunu əldə edir.

Bu baxımdan, Qurani-məcidin bu hikmətli kəlamına diqqət yetirək. O, bu barədə belə buyurur:

"Hər kim bir zərrə ağırlığında və ölçüsündə xeyir iş görmüşsə, onun əvəzini görəcək. Eyni zamanda, hər kim bir zərrə ölçüsündə pis iş görmüşsə, onun əvəzini görəcək".

Hikmətli bir kəlamda belə deyilir: «Qoca kəndli öz oğluna nə gözəl demişdir: Ey gözümün işığı, əkdiyindən başqa bir şey biçməzsən!"

AXİRƏT ALƏMİNİN MƏRHƏLƏLƏRİ

Axirət aləminə aid olan bir sıra mövzulardan sonra onun mərhələləri haqda danışmaq münasib olardı:

1-Ölüm:

Ölüm ruhun təmamilə bədəndən ayrılmasına deyilir ki, hər bir insan müxtəlif xəstəliklər, hadisələr və s. səbəblərdən bu dünyadan köçəcək və dünyada etdiyi əməllərə görə Allah qarşısında hazır olacaqdır.

Bir sıra hədislərə əsasən ölüm, mömin və yaxşı əməl sahibləri üçün asan, kafirlər və günahkarlar üçün isə çətin və ağır olacaqdır.

Kafirlər və qeyb aləmini inkar edənlər ölümü aradan gedib məhv olmaq kimi qələmə verir, möminlər və saleh bəndələr isə onu məhv olmaq deyil, əksinə, əbədi yaşayışa qovuşmaq bilirlər.

2-Qəbir;

Ruhu bədənindən çıxmış insan qüsl, kəfən və s. işlərdən sonra qəbirdə dəfn olunur.

Kafir, müşrik və günahkarlar üçün qəbir sıxıntısı ən qorxulu və dözülməz hadisələrdən biri sayılır.

İstər müsəlman, istərsə də qeyri-müsəlman üçün qəbir məsələlərindən biri də münkir və nəkirin ölüdən bir sıra suallar soruşmasıdır. Onlar qəbirdə olan insandan Allah, peyğəmbər, müqəddəs kitab, imam və s. məsələlər haqda sual edəcəkdir.

3-Bərzəx;

Bərzəx aləmi Qiyamət gününədək möminlər və kafirlərin qalacağı müvəqqəti bir yerdir ki, möminlər Qiyamət gününədək orada cənnətə oxşar müvəqqəti yerdə, kafirlər isə cəhənnəmə oxşar bir yerdə qalacaqlar.

Bu aləm dünya həyatı ilə Axirət arasında olan ayrılıq və boşluğu doldurduğu üçün «Bərzəx» adlanmışdır. (Qurani-kərimin Möminun surəsinin 100-cü ayəsi, həmçinin bir sıra hədislərdə Bərzəx aləmi haqda danışılmışdır).

4- Qiyamət;

«Qiyamət» sözü ayağa qalxmaq və dirçəliş mənasını daşıyır. Qurani-kərimdə bu gün «Yəvmud-din» (cəza və mükafat), «Yəvmul-axir» (son gün), «Yəvmul-həsrət» (həsrət günü), «Yəvmul-üsr» (çətin gün) və «Yəvmə tubləs-sərair» (pərdələrin kənara gedib, sirlərin aşkar olduğu gün) kimi adlarla yad edilmişdir.

Qurani-kərimin buyurduğuna görə, iki dəfə İsrafilin vasitəsi ilə şeypur çalınacaq.

Birinci dəfə çalınanda yerdə və göylərdə olan canlı varlıqlar öləcək və bununla da Qiyamət günü başlanacaqdır.

Şeypur ikinci dəfə çalındıqda isə, ölmüş canlılar bir daha diriləcək və Allah hüzurunda dayanacaqlar. Qurani-kərimdə oxuyurug:

«İsrafil şeypuru çalacaq və Allah istədiyi kəslərdən başqa göylərdə və yerdə olan bütün canlılar öləcəkdir və sonra bir daha şeypur çalındıqda, insanlar ölümdən ayılaraq (məhşərə) baxacaqlar».

Qiyamət gününün necə ağır və dəhşətli olduğunu diqqətinizə çatdırmaq üçün bir neçə ayəni qeyd edirik:

d	
i	id

«Bağışlayan va mehriban Allahın adı ilə. Ey insanlar! Rəbbinizdən (qorxub) pərhizkar olun ki, şübhəsiz Qiyamət gününün zəlzələsi çox böyük bir hadisədir. O gün bütün südverən analar qorxudan öz körpələrini unudacaq və bütün hamilə qadınlar uşaqlarını salacaqlar.

O gün xalqı məst halda görəcəksən, halbuki onlar məst deyil və lakin Allahın əzabı şiddətlidir».

Nəql olunmuş rəvayətə əsasən, bu ayələr «Bəni-müstələq» döyüşündə Həzrət Peyğəmbərə (s) nazil oldu. Peyğəmbər onu müsəlmanlar üçün oxudu və onlar qorxudan ağlayaraq pərişan oldular.

Hamılıqla o günün şərrindən Allaha pənah aparırıq.

5-Qəbrdən qalxmaq;

Həzrət İsrafilin çaldığı ikinci şeypurdan sonra əvvəldən dəfn olunmuş insanlar öz qəbirlərindən qalxacaq və etdiyi əməllərin hesabını görəcəklər.

Qurani-kərim bu haqda buyurur:

«(Onlar) qəbrlərdən çıxaraq həşəratlar kimi məhşərə səpələnəcəklər».

6-Əməllərin hesablanması;

Qurani-kərimin buyurduğuna əsasən, Qiyamət günündə zərrə qədər də olsa yaxşı və pis əməllər ölçüləcək və onların hər biri üçün savab və cəza veriləcəkdir.

Hədislərdən belə başa düşülür ki, yaxşı əməlləri artırıb daha çox savab almaq üçün Həzrət Peyğəmbər (s) və onun pak ailəsinə salavat göndərmək, (Allahummə səlli əla Muhəmmədin və Ali Muhəmməd) sözünü demək, həmçinin xoş əxlaqlı olmaq çox faydalıdır.

Bu mərhələdə əməllərin ölçülüb hesablanması üçün bir sıra şahidlər şəhadət verəcəkdir. Quranikərimin ayələrindən istifadə olunduğu kimi, Qiyamət günündə şəhadət verənlər aşağıdakılardan ibarətdir:

Birinci: Allah-təala;

İkinci: İslam ümmətinin peyğəmbəri;

Üçüncü: İnsanın bədən üzvləri;

Dördüncü: Mələklər;

Beşinci: Yer; (Bu barədə Həcc surəsi, ayə 17, Nisa surəsi, ayə 41, Nəhl surəsi, ayə 89, Nur surəsi, ayə 24, Qaf surəsi, ayə 21 və Zəlzələ surəsi 4-5-ci ayələrə baxa bilərsiz).

Həmçinin Qurani-kərimdə Qiyamət günündə İslam ümməti, əməllər kitabı və əməllərin şəhadət verməsi barədə də söz açılmışdır. (Bu barədə Bəqərə surəsi ayə 143, Kəhf surəsi ayə 49, Ali İmran surəsi ayə 30 baxa bilərsiz).

7-Əməllər kitabının verilməsi;

Axirət aləminin həyəcanlı mərhələlərindən biri də insanlara əməllər kitabının verilməsidir.

Bu kitab insana sağ tərəfdən verilərsə, onun cənnətə, sol tərəfdən verilərsə, cəhənnəmə gedəcəyi məlum olacaqdır.

İnsanların bütün yaxşı və pis işləri bu kitabda yazılı halda təhvil veriləcəkdir ki, Qurani-kərimdə bu haqda belə buyurulur:

«Onlar deyərlər: Vay olsun bizə! Bu nə cür kitabdır ki, bizim bütün kiçik və böyük əməllərimizi (unutmamış) və saxlamışdır!».

8-Sirat körpüsü;

Axirət aləminin ən qorxulu mərhələlərindən biri də bütün insanların siratdan keçməsidir. Sirat yeddi dayanacaqdan ibarət bir körpüdür. Bu dayanacaqlar aşağıdakılardan ibarətdir:

Birinci: Rəhim (qohum-əqrəba ilə yaxşı rabitə), əmanət və məsumların vilayət və imaməti;

İkinci: Namaz;

Üçüncü: Xums və zəkat;

Dördüncü: Oruc; Besinci: Həcc:

Altıncı: Təharət və təmizlik;

Yeddinci: Məzalim (xalqın hüquqları).

Məryəm surəsinin 70-ci ayəsinə əsasən, bütün insanlar bu sirat körpüsündən keçməli, amma günahkarlar sirat üzərində büdrəyib Cəhənnəmə düşəcəklər.

|--|

Sadaladığımız yeddi dayanacağın hər birində insandan bu əməllərin yerinə yetirib-yetirməməsi soruşulacaq, onları yerinə yetirmişsə, tez keçəcək, əks təqdirdə isə ayağı büdrəyəcəkdir. Amma mömin şəxslər bu körpünü bir gözqırpımında keçəcəklər.

9-Behişt ya Cəhənnəm:

Axirət aləminin sonuncu və əbədi mərhələsi Cənnət və ya Cəhənnəmdən ibarətdir ki, Cənnət yaxşı əməl sahibləri olan möminlər, Cəhənnəm isə müşrik və kafirlər üçün əbədi bir yerdir.

Məşhur alim Şeyx Səduq (r.ə.) bu barədə deyir:

«Cənnət haqda əqidəmiz belədir: Həqiqətən Cənnət əbədilik və sağlamlıq evidir. Orada ölüm, qocalıq, xəstəlik, ziyan və fanilik yoxdur. Həmçinin Cənnətdə heç bir qəm-qüssə, hacət və yoxsulluq olmayacaq. Cənnət ehtiyacsızlıq və səadət evidir.

Cəhənnəm haqda olan əqidəmiz isə belədir: Həqiqətən Cəhənnəm zillət evi olub, küfr və günah əhlindən intiqam alınmaq yeridir ki, yalnız küfr və şirk əhli orada əbədi olaraq qalacaqdır».

AXİRƏT ALƏMİ BARƏDƏ BİR NEÇƏ SÖZ

- **1**-Məlum olduğu kimi, dünyada yaxşı əməl sahibi olan möminlər əbədi olaraq Cənnətdə, kafirlər və müşriklər isə əbədi olaraq Cəhənnəmdə qalacaqdır. Amma günahkar müsəlmanlar müvəqqəti cəhənnəm əzabından sonra Cənnətə aparılacaq və əbədi olaraq orada qalacaqlar.
- **2**-Şəfaət bir şeyin digər bir şeyin kənarında durmasına deyilir. İmtahandan iki almış şagirdə bir qiymət əlavə edərək üç qiymətlə müəllim tərəfindən edilən bu hörmət, şəfaət üçün ən yaxşı bir misaldır.

Bizim əqidəmizə əsasən Qiyamət günü peyğəmbərlər, imamlar, alimlər, şəhidlər və salehlər bəzi günahkar bəndələrə şəfaət edəcək və beləliklə Allah-təala onların təqsirindən keçəcəkdir. Qurani-kərimdə oxuyuruq:

«Qiyamət günü Allahın izn verdiyi və sözlərini bəyəndiyi şəxslərdən başqa heç bir kəsin şəfaəti fayda verməz».

Qeyd etmək lazımdır ki, şəfaət heç də səhlənkar, müqəssir və bu kimi digər şəxslərə aid olmayıb, yalnız məxsus insanlar üçün Allah izni ilə həyata keçəcəkdir.

- **3**-Müsəlman məzhəbləri arasında olan ixtilaflardan biri də «vəd» və «vəid» məsələsidir. «Vəd» savab və xeyir, «vəid» isə əzab və cəza üçün işlədilir. Bizim əqidəmizə əsasən Allah-təala heç vaxt öz vədinə yalançı çıxmaz. Necə ki, Qurani-kərimdə buyurur:
- «Bu, Allahın vədidir və Allah heç vaxt öz vədinə yalançı çıxmaz, lakin xalqın çoxu bundan agah deyildir».

Lakin vəid (cəza və əzab vədəsini) yerinə yetirib-yetirməməkdə ixtiyar sahibidir. Yəni Allah-təala bir şəxs və ya bir millət üçün vəid (cəza və əzab vədi) verərsə, bu vədinə əməl edib-etməməsi öz ixtiyarındadır. Necə ki, Qurani-kərimdə buyurur:

«Göylərdə və yerdə olan hər bir şey Allaha məxsusdur. O, istədiyini bağışlayar və istədiyinə əzab verər və Allah bağışlayan və mehribandır».